

ČESKÉ VYSOKÉ UČENÍ TECHNICKÉ V PRAZE

FAKULTA BIOMEDICÍNSKÉHO INŽENÝRSTVÍ

Katedra zdravotnických oborů a ochrany obyvatelstva

**Postavení institutu krajní nouze při zásahu
příslušníkem Hasičského záchranného sboru
ČR**

**The Position of The Institute of Extreme
Emergency in the Intervention of Fire Rescue
Services Member**

Diplomová práce

Studijní program: Civilní nouzové plánování

Autor diplomové práce: Bc. Petra Fiedlerová

Vedoucí diplomové práce: Mgr. et Mgr. Bc. Filip Dostál, MPA

Kladno 2021

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

I. OSOBNÍ A STUDIJNÍ ÚDAJE

Příjmení: **Fiedlerová** Jméno: **Petra** Osobní číslo: **482939**
Fakulta: **Fakulta biomedicínského inženýrství**
Garantující katedra: **Katedra zdravotnických odborů a ochrany obyvatelstva**
Studijní program: **Civilní nouzové plánování**

II. ÚDAJE K DIPLOMOVÉ PRÁCI

Název diplomové práce:

Postavení institutu krajní nouze při zásahu příslušníka hasičského záchranného sboru

Název diplomové práce anglicky:

The Position of the Institute of Extreme Emergency in the Intervention of Fire Rescue Services Member

Pokyny pro vypracování:

Předmětem diplomové práce bude problematika použití institutu krajní nouze při zásahu příslušníkem HAS českého záchranného sboru v České republice (dále jen „HZS ČR“). V teoretické části bude popsána organizační struktura a charakteristika HZS ČR, právní předpisy a jiné dokumenty, které pojednávají o této problematice. Dále zde bude popsán systém okolností vylučující protiprávnost ve výkladu trestněprávního vymezení a možné podmínky vzniku jednání v krajní nouzi při výkonu služby příslušníky HZS ČR a s tím souvisejícím případným možným vybočením z mezí krajní nouze. V praktické části budou provedeny SWOT analýzy a Přemě rozhovory s příslušníky HZS ČR. Cílem diplomové práce bude vymezení podmínek vzniku jednání v krajní nouzi a také situací, ve kterých je možné se při zásahu jednotek HZS ČR s jednáním v krajní nouzi setkat. Výstupem práce bude nastínění možných úskalí a důsledků, které by mohly nastat při vybočení z mezí krajní nouze při zásahu příslušníka HZS ČR a také možné doporučení na návrh úpravy právních předpisů o legalitě činnosti.

Seznam doporučené literatury:

- [1] ZPĚVÁK, Aloš, Zákon o integrovaném záchranném systému – Komentář, Praha: Wolters Kluwer ČR, 2013, 164 s., ISBN 978-80-7590-199-8
- [2] KRATOCHVÍLOVÁ, Današe, FOLWARCZNY, Lbor, KMAJUCHVILJIVÁ, Današe, ml., Ochrana obyvatelstva, vyd. 2, aktuáliz., Ostrava: Sdružení požárního a bezpečnostního inženýrství /013, 177 s., ISBN ISBN 978 80 7185-134-7
- [3] PRÁŠKOVÁ, Helena, Základy odpovědnosti za správní delikt, Praha: C. H. Beck, 2013, 420 s., ISBN 978-80-7400-456-8
- [4] VAVRKA, František, Zákon o hasičském záchranném sboru ČR, Praha: MV ČR HZS ČR, 2017, 104 s., ISBN 978-80-87547-65-5

Jméno a příjmení vedoucí(na) diplomové práce:

Mgr. Filip Dostál

Jméno a příjmení konzultanta(ky) diplomové práce:

Datum zadání diplomové práce: **21.09.2020**

Platnost zadání diplomové práce: **18.09.2022**

prof. MUDr. Laděš Navrátil, CSc., MBA, dr.h.c.
pedagogická asistentka katedry

prof. MUDr. Josef Rosina, Ph.D., MBA
pedagogická asistentka

III. PŘEVZETÍ ZADÁNÍ

Student(ka) bere na vědomí, že je povinn(a): vypracovat diplomovou práci samostatně, bez cizí pomoci, s výjimkou poskytnutých konzultací. Seznam použité literatury, jiných pramenů a jmen konzultantů je třeba uvést v diplomové práci.

18. 4. 2021
Datum převzetí zadání

Fialková
Podpis student(ka)

PROHLÁŠENÍ

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci s názvem Postavení institutu krajní nouze při zásahu příslušníkem Hasičského záchranného sboru ČR vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů, které uvádím v seznamu bibliografických odkazů.

Nemám závažný důvod proti užití tohoto školního díla ve smyslu § 60 zákona č. 121/2000 Sb., o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon), ve znění pozdějších předpisů.

V Kladně 13.05.2021

Bc. Petra Fiedlerová

PODĚKOVÁNÍ

Velmi ráda bych zde poděkovala především plk. Mgr. et Mgr. Bc. Filipu Dostálovi, MPA za odborné vedení při zpracování této diplomové práce, za trpělivost, vstřícnost, cenné rady a konstruktivní připomínky. Dále bych ráda poděkovala plk. Ing. Janu Čechovi, za poskytnutí potřebných pokladů z oblasti operačního řízení Hasičského záchranného sboru Královéhradeckého kraje nejen za přístup při osobním získávání nezbytných podkladů. Nakonec bych ráda poděkovala mé rodině za obrovskou podporu během mých studií.

ABSTRAKT

Téma diplomové práce s názvem Postavení institutu krajní nouze při zásahu příslušníkem Hasičského záchranného sboru je zaměřeno na možné využití institutu krajní nouze, analýzu možných situací, kdy dochází ke sporným jednáním při řešení mimořádných událostí všech typů.

Diplomová práce se zabývá možným využitím institutu krajní nouze v operačním řízení během zásahu jednotek Hasičského záchranného sboru České republiky. Věnuje se rozboru krajní nouze, jako jedné z okolností vylučující protiprávnost, jejímu právnímu zakotvení, zákonnými předpoklady užití a podmínek vybočení z mezí krajní nouze. Dále jsou v této části vymezeny základní pojmy z oblasti problematiky týkající se ochrany obyvatelstva a Hasičského záchranného sboru, kde jsou následně popsány všechny základní organizační a věcné aspekty činnosti HZS.

V praktické části diplomové práce jsou uvedeny zejména závěry z provedených SWOT analýz a řízených rozhovorů s vybranými příslušníky HZS Královéhradeckého kraje. Předmětem zkoumání je především určitá zkušenost s jednáním za použití institutu krajní nouze, způsob provádění praktických zásahů a úroveň právní ochrany příslušníků při zásazích.

Výsledkem diplomové práce je zhodnocení řešené problematiky a návrh opatření k řešení a prevenci možných úskalí a důsledků, které by mohly nastat při vybočení z mezí krajní nouze při zásahu příslušníkem.

KLÍČOVÁ SLOVA

Hasičský záchranný sbor, Krajní nouze, Okolnosti vylučující protiprávnost, Přestupek, Příslušník hasičského záchranného sboru

ABSTRACT

The theme of the thesis entitled Position of the Institute of Extreme Emergency in intervention by a member of the Fire Department is focused on the possible use of the institute of extreme emergency, an analysis of possible situations where disputed negotiations take place in the resolution of emergencies of all types.

The thesis deals with the possible use of the institute of extreme emergency in operational management during the intervention of the Fire Department in the Czech Republic. It deals with the analysis of extreme emergency, as one of the circumstances excluding illegality, its legal anchoring, legal prerequisites for use and conditions of the emergency. Furthermore, this section defines the basic concepts in the issue of population protection, the Fire Department, where all the basic organizational and factual aspects of the activities are described.

The practical part of the thesis shows the conclusions from the SWOT analyses carried out and guided interviews with selected members across the Hradec Králové region. In particular, the subject of the examination is a certain experience of acting using the institute of extreme need, the method of carrying out practical interventions and the level of legal protection of members in interventions.

The result of the thesis is an evaluation of the issues solved and a proposal of measures to address and prevent possible pitfalls and consequences that could arise when going out of the extreme emergency of being hit by a member.

KEYWORDS

Fire Department, Extreme Emergency, Circumstances Precluding Illegality, Offense, Fire Rescue Services Member

OBSAH

1	Cíle práce a hypotézy	11
2	Hasičský záchranný sbor ČR	12
2.1	Legislativní rámec problematiky HZS ČR	12
2.2	Organizační struktura a charakteristika HZS ČR	13
2.3	Integrovaný záchranný systém	13
2.3.1	Generální ředitelství Hasičského záchranného sboru – MV	16
2.3.2	Hasičské záchranné sbory krajů	16
2.3.3	Střední odborná škola požární ochrany a Vyšší odborná škola požární ochrany ve Frýdku – Místku	17
2.3.4	Záchranný útvar HZS ČR	17
3	Krajní nouze v systému okolností vylučující protiprávnost.....	18
3.1	Okolnosti vylučující protiprávnost	18
3.2	Vymezení pojmu krajní nouze	19
3.3	Vymezení ostatních pojmů okolností vylučující protiprávnost	22
3.3.1	Nutná obrana	22
3.3.2	Svolení poškozeného	22
3.3.3	Přípustné riziko	23
3.3.4	Oprávněné použití zbraně	24
3.3.5	Další okolnosti vylučující protiprávnost	25
4	Použití institutu krajní nouze při zásahu příslušníkem HZS.....	27
4.1	Definice základních pojmů	27
4.1.1	Nebezpečí.....	27
4.1.2	Zásada proporcionality.....	29
4.1.3	Zásada subsidiarity.....	30
4.1.4	Povinnost nebezpečí snášet.....	31

4.2	Jednání v krajní nouzi při zásahu příslušníkem HZS	33
4.2.1	Podmínky vybočení z mezí krajní nouze	34
4.2.2	Náhrada škody vzniklé při zásahu příslušníkem HZS	35
5	Krajní nouze v zahraničí	37
6	Přehled současného stavu.....	40
7	Metodika	44
7.1	Postup zpracování diplomové práce	44
7.2	Použité metody	44
7.2.1	Řízený rozhovor.....	45
7.2.2	SWOT analýza	46
7.2.3	Komparace sekundárních dat.....	47
7.2.4	Konstantní komparace	48
8	Výsledky	49
8.1	Výsledky kvalitativního výzkumu.....	49
8.1.1	Rozhovor s respondentem č. 1	49
8.1.2	Rozhovor s respondentem č. 2	50
8.1.3	Rozhovor s respondentem č. 3	52
8.2	SWOT Analýza.....	53
8.2.1	Silné stránky.....	55
8.2.2	Slabé stránky	56
8.2.3	Příležitosti	58
8.2.4	Hrozby.....	59
8.2.5	Vyhodnocení SWOT Analýzy	61
8.3	Vyhodnocení hypotéz	62
9	Seznam použitých zkratk, obrázků, tabulek a příloh	72
10	Citovaná literatura.....	73

ÚVOD

Listina základních práv a svobod bez rozdílu všem lidem přiznává základní práva. Česká republika je garantuje a právně se zavazuje k jejich ochraně. Patří mezi ně, mimo jiné nedotknutelnost obydlí a dalších práv, například právo na život a právo na vlastnění majetku. Na tato práva se musíme dívat z pohledu, že nejsou absolutní. Aby mohla být ochráněna práva, kterým bezprostředně hrozí újma, je v ojedinělých případech nutné porušit práva jiných osob, při čemž musí být dodrženy všechny zákonem stanovené podmínky. Jednou z těchto podmínek vylučující protiprávnost je jednání v krajní nouzi.

Institut krajní nouze je zakotven napříč celým českým právním řádem, počínaje Listinou základních práv a svobod, trestním zákoníkem, občanským zákoníkem či přestupkovým zákonem a upravují ho též zákony vymezující působnost státních orgánů, které se také na ochraně lidských práv bezesporu podílejí.

Pro garantování práva občanům státem, zřizuje tento instituce, jež se o ochranu práv zasazují. K organizacím působícím v rámci ochrany lidských životů, zdraví a majetku patří Hasičský záchranný sbor České republiky, s hlavním úkolem ochrany obyvatelstva před mimořádnými událostmi. Jeho hlavní úlohou je dle zákona ochrana života, zdraví, majetku obyvatel a životního prostředí před požáry a škodlivými následky mimořádných událostí. Příkladem můžeme uvést živelní pohromy, průmyslové havárie, dopravní nehody a další události pro společnost a životní prostředí se škodlivými důsledky.

Hasičský záchranný sbor je jednou ze základních složek integrovaného záchranného systému. Na provádění záchranných a likvidačních prací se podílí společně se Zdravotnickou záchrannou službou, Policií České republiky a jednotkami požární ochrany zahrnutými do plošného pokrytí kraje.

Práce se soustředí na problematiku využití institutu krajní nouze při zásazích příslušníky Hasičského záchranného sboru, zejména při dopravě na místo zásahu, kdy lze využít krajní nouzi, jako okolnost vylučující protiprávnost, při nehodě zaviněnou řidičem hasební techniky na místo zásahu.

1 CÍLE PRÁCE A HYPOTÉZY

Cílem diplomové práce je především vymezení podmínek vzniku jednání v krajní nouzi při výkonu služby příslušníky HZS ČR a úroveň právní ochrany příslušníků při zásazích. Samotné zhodnocení práce je provedeno prostřednictvím SWOT analýzy, řízených rozhovorů, komparací vybraných dat a také vyhodnocením činnosti příslušníků HZS ČR v operačním řízení, tedy při jednotlivých zásazích.

Výsledkem diplomové práce je celkové zhodnocení řešené problematiky a navržení doporučení pro řešení zjištěných nedostatků v rámci odborné přípravy či legislativních úprav pro použití institutu krajní nouze při zásazích příslušníky Hasičského záchranného sboru.

Hypotéza 1: Institut krajní nouze je vyžíván při zásazích příslušníky HZS, při zdolávání požárů a řešení mimořádných událostí, které ohrožují zdraví a životy osob a způsobují výrazné majetkové škody.

Hypotéza 2: Zasahující hasiče jednajících v krajní nouzi chrání dostatečná právní ochrana.

2 HASIČSKÝ ZÁCHRANNÝ SBOR ČR

Hasičský záchranný sbor byl zřízen na základě zákona č. 238/2000 Sb., o Hasičském záchranném sboru České republiky, který byl po mnoha novelizacích nahrazen zákonem č. 320/2015 Sb., o Hasičském záchranném sboru České republiky s účinností od 1. ledna 2016.

Hasičský záchranný sbor České republiky (dále jen „HZS“), definovaný jako jednotný bezpečnostní sbor, s jasně vymezenými hlavními úkoly, mezi které patří ochrana životů, zdraví obyvatel, majetku před požáry a jinými mimořádnými událostmi a krizovými situacemi. Příslušníci HZS dále provádějí úkoly na úseku protipožární ochrany, ochrany obyvatelstva, civilního nouzového plánování, integrovaného záchranného systému (dále jen „IZS“), krizového řízení, humanitární pomoci a další.

Hasičský záchranný sbor ČR plní úkoly v rozsahu a za podmínek stanovenými souvisejícími právními předpisy, zejména zákonem č. 239/2000 Sb., o integrovaném záchranném systému, zákonem č. 240/2000 Sb., o krizovém řízení a zákonem č. 133/1985 Sb., o požární ochraně. Je oprávněn uzavírat jménem České republiky s určenými subjekty dohody, upravující bližší podmínky a způsob vzájemné spolupráce (Vilášek, a další, 2014).

Základní úkoly a činnosti HZS ČR tedy můžeme souhrnně dělit na činnosti v záchranné a humanitární rovině, obnovu postižených území a konečně záchrannou a humanitární pomoc poskytovanou v zahraničí.

2.1 Legislativní rámec problematiky HZS ČR

Úprava Hasičského záchranného sboru ČR je zasazena do následujícího legislativního rámce, ve kterém nalezneme i úkony samotných příslušníků, které jsou podchyceny v celé řadě právních předpisů, jako jsou například:

- zákon č. 350/2015 Sb., o hasičském záchranném sboru České republiky, ve znění pozdějších předpisů;

- zákon č. 133/1985 Sb., o požární ochraně, ve znění pozdějších předpisů;
- zákon č. 239/2000 Sb., o integrovaném záchranném systému, ve znění pozdějších předpisů;
- zákon č. 240/2000 Sb., o krizovém řízení ve znění pozdějších předpisů, které jsou uvedeny níže:
- zákon č. 361/2003 Sb., o služebním poměru příslušníků bezpečnostních sborů, ve znění pozdějších předpisů;
- vyhláška Ministerstva vnitra č. 247/2001 Sb., o organizaci a činnosti jednotek požární ochrany, ve znění pozdějších předpisů;
- vyhláška Ministerstva vnitra č. 35/2007 Sb., o technických podmínkách požární techniky, ve znění pozdějších předpisů.

2.2 Organizační struktura a charakteristika HZS ČR

HZS ČR v současnosti hraje stěžejní roli i v přípravách na mimořádné události. Od roku 2001, kdy došlo ke sloučení HZS ČR s Hlavním úřadem civilní ochrany, má HZS ČR ve své působnosti i ochranu obyvatelstva – podobně jako je tomu i v některých evropských státech (Vilášek, a další, 2014).

Nejvrchnějším orgánem HZS ČR dle § 5 - § 9 zákona č. 320/2015 Sb., o Hasičském záchranném sboru České republiky a o změně některých zákonů, je Generální ředitelství HZS ČR, které je nedílnou součástí ministerstva vnitra. Struktura HZS ČR je dále tvořena 14 hasičskými záchrannými sbory jednotlivých krajů, Střední odbornou školou požární ochrany a Vyšší odbornou školou požární ochrany ve Frýdku-Místku a Záchranný útvar s dislokací ve městech Hlučín, Zbiroh a Jihlava.

2.3 Integrovaný záchranný systém

Integrovaný záchranný systém můžeme definovat jako koordinovaný postup dvou a více složek IZS při přípravě na mimořádné události a při provádění záchranných a likvidačních prací. Zpěvák (2019) ve své publikaci uvádí velmi zajímavý komentář: „*Integrovaný záchranný systém nelze chápat jako instituci, úřad, sbor, sdružení*

ani jako právnickou osobu. Jedná se o formu organizace práce s nástroji kooperace a vzorovými metodikami spolupráce (modelovými činnostmi) a tvoří jeden z elementárních prvků zajištění vnitřní bezpečnosti státu.“ Činnost základních a ostatních složek IZS je tedy ukotvena do rámce právních předpisů, které jsou vyjmenovány níže. Spolupráce jednotlivých složek je založena na smluvních ujednáních.

Tento systém se vyznačuje svou efektivitou, vazbami, určenými pravidly spolupráce a koordinace složek záchranného i bezpečnostního charakteru, orgánů státní správy a samosprávy, právnických a fyzických osob při společném provádění záchranných a likvidačních prací a přípravě na mimořádné události. Integrovaný záchranný systém se dělí na základní složky a ostatní složky.

Mezi základní složky se řadí:

- Hasičský záchranný sbor České republiky,
- jednotky požární ochrany zařazené do plošného pokrytí kraje jednotkami požární ochrany,
- poskytovatelé zdravotnické záchranné služby,
- Policie České republiky.

Ostatní složky Integrovaného záchranného systému jsou dle § 4 odst. 2 zákona č. 239/2000 Sb., o integrovaném záchranném systému a o změně některých zákonů, tvořeny například:

- obecní policií,
- vyčleněnými silami a prostředky ozbrojených sil,
- orgány ochrany veřejného zdraví,
- havarijními, pohotovostními, odbornými a jinými službami,
- zařízeními civilní ochrany a neziskovými organizacemi, sdruženími občanů, která lze využít k záchranným a likvidačním pracím, mezi které například patří ADRA, Český červený kříž a další.

Dle zákona č. 239/2000, o integrovaném záchranném systému a o změně některých zákonů je použití tohoto systému v přípravě na vznik mimořádné události a při potřebě provádět současně záchranné a likvidační práce dvěma anebo více složkami integrovaného záchranného systému. Další dokumenty, které určují legislativní rámec spolu se zákonem č. 239/2000 Sb., o integrovaném záchranném systému pro fungování integrovaného záchranného systému jsou:

- Zákon č. 133/1985 Sb., o požární ochraně, ve znění pozdějších předpisů;
- Zákon č. 240/2000 Sb., o krizovém řízení a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů;
- Zákon č. 273/2008 Sb., o Policii ČR, ve znění pozdějších předpisů;
- Zákon č. 320/2015 Sb., o Hasičském záchranném sboru ČR a o změně některých zákonů;
- Zákon č. 374/2011 Sb., o zdravotnické záchranné službě, ve znění pozdějších předpisů;
- Vyhláška č. 328/2001 Sb., o některých podrobnostech zabezpečení integrovaného záchranného systému, ve znění pozdějších předpisů.

Police ČR, zdravotnická záchranná služba a požární ochrana jsou považovány za základní složky integrovaného záchranného systému, jež zachovávají neustálou pohotovost pro ohlášení vzniku havárie a pro schopnost rychle zasáhnout na místě havárie. Po analýze, jaké povahy a rozsahu havárie se zapojují i další složky, např. letecká záchranná služba a hygienická služba obsažené ve druhé zásadě. Usnesení vlády obsahující zásady z tohoto důvodu tedy nezasahuje do právního postavení složek systému, přičemž práva a povinnosti, odpovědnost a systém řízení vymezují jednotlivé právní předpisy (Zpěvák, 2019).

2.3.1 Generální ředitelství Hasičského záchranného sboru – Ministerstvo vnitra

Generální ředitelství Hasičského záchranného sboru (dále jen „GŘ HZS – MV“) je součástí Ministerstva vnitra, v jehož čele od roku 2011 stojí generální ředitel generálporučík Drahoslav Ryba.

Organizační schéma GŘ HZS – MV spočívá v nadřízenosti Generálního ředitele a podřízenosti jednotlivých náměstků:

- Náměstek GŘ pro prevenci a civilní nouzové plánování (dále jen „CNP“), který má na starost odbor prevence, CNP a strategie, ochranu obyvatelstva a krizové řízení a Institut Ochrany obyvatelstva Lázně Bohdaneč.
- Náměstek GŘ pro IZS a operativní řízení, který má na starost IZS a výkonné složky, operativní řízení, komunikaci s IZS a Technický ústav požární ochrany v Praze.
- Náměstek GŘ pro ekonomiku, který má na starost finance, náklady na provoz, operativní finance, operativní řízení v rámci ekonomiky a Skladovací a opravárenské zařízení HZS ČR.
- Náměstek GŘ pro lidské zdroje, který má na starosti operativní řízení v rámci lidských zdrojů.
- Pracoviště kontroly a stížnosti.

2.3.2 Hasičské záchranné sbory krajů

Hasičské záchranné sbory krajů, tvořící výkonnou složku HZS ČR, které disponují organizační strukturou vycházející ze struktury GŘ HZS – MV, která je doplněna o specifikaci jednotlivých krajů a hlavního města Prahy. Všechny krajské HZS jsou dislokovány v krajských sídlech, avšak s výjimkou Hasičského záchranného sboru Středočeského kraje, který sídlí v jednom z největších měst – v Kladně.

Působnost jednotlivých HZS krajů je rozmělněna na územní odbory v rámci jednotlivých krajů, které mají ve své působnosti krajská operační a informační střediska (dále jen „KOPIS“) a stanice, které mají územně dislokační charakter.

Vilášek, ve své publikaci definuje hasičské sbory krajů jako organizační složky státu a účetní jednotky, jejichž příjmy a výdaje jsou součástí rozpočtové kapitoly ministerstva vnitra; řídí svoje vzdělávací, technická a účelová zařízení (Vilášek, a další, 2014).

2.3.3 Střední odborná škola požární ochrany a Vyšší odborná škola požární ochrany ve Frýdku – Místku

Střední odborná škola požární ochrany a Vyšší odborná škola požární ochrany se sídlem ve Frýdku – Místku provádí odbornou přípravu podle zákona o požární ochraně, dále poskytuje vzdělávání v oblasti požární ochrany, ochrany obyvatelstva, IZS a krizového řízení.

2.3.4 Záchranný útvar HZS ČR

Záchranný útvar HZS ČR, určením pro řešení mimořádných událostí velkého rozsahu, který pro tyto potřeby disponuje těžkou technikou, která je předurčena pro řešení takovýchto událostí. Stěžejní činnost záchranného útvaru dle knihy Integrovaný záchranný systém na počátku 21. století je zasazena do úseku záchranné činnosti spadajícího do přímé podřízenosti velitele útvaru (Vilášek, a další, 2014).

Výše uvedený úsek je rozdělen na tři samostatné záchranné roty a na oddělení přípravy a řízení jednotek. Stěžejní síly, tj. 1 a 2 záchranná rota, jsou dislokovány v Hlučíně a Jihlavě, 3. záchranná rota vznikla 1. 1. 2010 s dislokací ve městě Zbiroh, a to z důvodu dosažitelnosti a efektivního využití sil a prostředků na území České republiky. Další činnosti by se daly charakterizovat jako podpůrné a jsou zajišťovány úsekem ekonomiky a kanceláří velitele s jednotlivými odděleními a pracovišti (Vilášek, a další, 2014).

3 KRAJNÍ NOUZE V SYSTÉMU OKOLNOSTÍ VYLUČUJÍCÍ PROTIPRÁVNOST

Český právní systém kalkuluje s tím, že v některých situacích člověk při odvracení ohrožení na životě, zdraví nebo majetku může sám spáchat trestný čin či delikt. V takovém případě, nazývaném jednáním v mezích krajní nouze, trestní odpovědnost nevzniká, ale pouze za podmínek, kdy zasahující osoba nezpůsobí ještě vážnější následky, než bylo nebezpečí, které nám přímo hrozilo.

3.1 Okolnosti vylučující protiprávnost

Pro potřeby pochopení problematiky je zapotřebí vysvětlit termín „protiprávnost“. Protiprávnost vysvětluje Jelínek a kolektiv ve své publikaci jako rozpor s právní normou v rámci právního řádu. Jednání, které není po právu, je protiprávní (Jelínek, a další, 2019).

Hlavní účel institutu okolností vylučujících protiprávnost spočívá v možnosti občana chránit zájmy své, zájmy jiných osob, i zájmy společnosti v případě, že hrozí porucha na hodnotách chráněných trestním zákoníkem. Hejda (2007) formuluje okolnost vylučující protiprávnost, jako okolnost: *„která u činu, u nějž jsou naplněny všechny znaky trestného činu, způsobí, že není protiprávní, ale je v souladu s právem (dovolený čin). Takový čin nazýváme čin jinak trestný.“* Jelínek a kolektiv vysvětlují okolnosti vylučující protiprávnost následovně: *„Okolnosti vylučující protiprávnost jsou takové okolnosti, které pachatele činu jinak trestného zbavují trestní odpovědnosti.“* Z toho vyplývající skutečnost vyloučení protiprávnosti v důsledku ospravedlňujícího důvodu, kdy zůstává toto jednání dovolené (Jelínek, a další, 2019).

Okruh okolností vylučující protiprávnost se tím ale nevyčerpá. Celá řada právních norem určité jednání přikazuje, nebo alespoň dovoluje. Okolnosti vylučující protiprávnost je tak i výkon práv a plnění povinností vyplývajících přímo ze zákona nebo konkretizovaným rozhodnutím oprávněného orgánu nebo závazný rozkaz vydaný oprávněnou osobou na základě zákona v rámci plnění služebních úkolů bezpečnostních

sborů či ozbrojených sil vůči osobě podřízené. Za okolnost vylučující protiprávnost lze považovat také dodržování některých tradic či lidových zvyků, jako je např. tzv. kradení májky, které tak nemůže být posuzováno jako trestný čin krádeže. (Ščerba, 2020)

3.2 Vymezení pojmu krajní nouze

Trestní zákoník, konkrétně § 28 odst. 1) a 2) zákona č. 40/2009 Sb., definuje krajní nouzi jako: *„Čin jinak trestný, kterým někdo odvrací nebezpečí přímo hrozící zájmu chráněnému trestním zákonem, není trestným činem. Nejde o krajní nouzi, jestliže bylo možno toto nebezpečí za daných okolností odvrátit jinak anebo způsobený následek je zřejmě stejně závažný nebo ještě závažnější než ten, který hrozil, anebo byl ten, komu nebezpečí hrozilo, povinen jej snášet.“* Ščerba a kolektiv (2020) ve svém komentáři k Trestnímu zákoníku považují krajní nouzi jako institut nejobecnější. Nestojí zde právo proti bezpráví, jak je tomu u nutné obrany, ale právo proti právu, a dochází tudíž ke kolizi práv.

Krajní nouze je také upravována zákonem č. 250/2016 Sb., o odpovědnosti za přestupky a řízení o nich, kdy doplňuje k trestnímu zákoníku následující: *„Čin jinak trestný jako přestupek není přestupkem, jestliže jím někdo odvrací nebezpečí přímo hrozící zájmu chráněného zákonem.“* Krajní nouze tak vylučuje protiprávnost, ale i společenskou škodlivost, a jednání v krajní nouzi není trestné. Pokud jednání není protiprávní, ačkoliv vykazuje znaky přestupku, jedná se o jednání dovolené, za které nelze vyvozovat odpovědnost za přestupek. (Jemelka, a další, 2020)

Nejvyšší správní soud k samotnému smyslu a podstatě institutu krajní nouze uvedl: *„Krajní nouze je stav nebezpečí pro dva zákonem chráněné zájmy, kdy je možné chránit jeden z těchto zájmů jen tím, že se poruší nebo ohrozí zájem druhý, Střetnutí zájmů spočívá v tom, že jednomu zájmu hrozí porucha, která může být odvrácena pouze poruchou druhého zájmu“* (NSS 5 As 10/2011).

Chmelík (2016) dále ve své publikaci definuje obdobně základ krajní nouze, který shledává ve střetu dvou zájmů chráněných trestním zákonem nebo dvou právních povinností. Pro příklad můžeme uvést obětování méně významnějšího zájmu za účelem

záchranu toho významnějšího, tedy například osoba, napadená divočkem, která toto divoké prase připraví o život, aby ochránila vlastní život a zdraví, přičemž ovšem nedisponuje mysliveckým oprávněním, respektive v případě krajní nouze kdy je dána přednost významnější právní povinnosti před právní povinností nižšího významu, kdy příkladem může být přednost povinnosti dovést osobu v ohrožení života k potřebné pomoci před povinností neřídít motorové vozidlo po požití alkoholických látek (Chmelík, a další, 2016).

S ustanovením pojmu krajní nouze věcně souvisí ustanovení § 2906 odst. 1 zákona č. 89/2012, občanského zákoníku, které zmiňuje mimo jiné důsledek v majetkovém právu. Stanovuje následující *„Kdo odvrací od sebe nebo od jiného přímo hrozící nebezpečí újmy, není povinen k náhradě újmy tím způsobené, nebylo-li za daných okolností možné odvrátit nebezpečí jinak nebo nezpůsobí-li následek zjevně stejně závažný nebo ještě závažnější než újma, která hrozila, ledaže by majetek i bez jednání v nouzi podlehl zkáze. To neplatí, vyvolal-li nebezpečí vlastní vinou sám jednatel“*. V komentáři (Švestka, a další, 2021) je dodáno následující: *„Z důvodu bezprostředně hrozícího nebezpečí je v případech krajní nouze zpravidla vyloučeno, aby ohrožený vyhledal nebo si vyžádal pomoc od státních orgánů, neboť nebezpečí musí být přímo hrozící.“* Vyžádání si proto takové pomoci nebude v těchto případech z časových důvodů možné.

V situaci, která vyžaduje použití institutu krajní nouze, dochází nejčastěji ke sporům mezi chráněnými zájmy, které jsou pod ochranou státu a legislativních norem. V tomto rozporu je třeba rozhodnout o přednosti jednoho chráněného zájmu před druhým, přičemž je třeba dát přednost právě tomu chráněnému zájmu, který jedná v krajní nouzi. Toto jednání, jímž je odvrácen defekt na chráněném zájmu, je v tomto případě oprávněné *de lege lata*. Oprávněnost spočívá v ochraně života, zdraví, majetku, důstojnosti a jiných společenských hodnot. Proto nemůže být jednání v krajní nouzi posuzováno jako trestní čin, správní delikt či přestupek. Podmínkami vzniku jednání v krajní nouzi zákon o přestupcích stanovuje bezprostřednost a reálnost hrozby nebezpečí. K naplnění této podmínky Nejvyšší správní soud uvedl: *„Nebezpečí hrozí přímo, je-li zde hrozba nebezpečí, které má bezprostředně nastat, tzn., že z okolností*

případu je zřejmé, že nebezpečí bez prodlení a určitě bude následovat za hrozbou.“ (NSS 5 As 10/2011). Dále také můžeme sledovat jistou nejednotnost v české právní teorii na uchopení pojmu nutnosti hrozby reálného nebezpečí. *Nejvyšší správní soud se přiklonil k závěru, že pro vznik stavu krajní nouze je třeba skutečné, reálné nebezpečí, které přímo hrozí nebo trvá v čase i prostoru, nikoliv jen v představě osoby, která jej odvrací* (NSS 5 As 10/2011).

Jelínek a kolektiv ve své publikaci uvádějí objektivní podmínky pro případy jednání v krajní nouzi:

- *odvrácení nebezpečí, které hrozí danému zájmu chráněnému trestním zákonem,*
- *nebezpečí přímo hrozící, bezprostředně,*
- *nebezpečí nebylo možno za daných okolností odvrátit jinak (tzv. požadavek subsidiarity)*
- *způsobený následek nesmí být zřejmě stejně závažný nebo ještě závažnější než ten, který hrozil (tzv. požadavek proporcionality)*
- *ten, komu nebezpečí hrozilo, neměl povinnost je snášet* (Jelínek, a další, 2019).

Hlavní podstatou v jedincově jednání za použití krajní nouze je pozbytí společenské nebezpečnosti, které se mohou vysvětlovat tím, že jedinec naopak hodnoty společnosti chrání, proto tím pozbývá osoba jednající v krajní nouzi i faktické odpovědnosti za škody způsobené odvrácením hrozícího nebezpečí, pokud tento počín postrádal určitou přiměřenost. *„Právním důsledkem jednání v krajní nouzi je nejen vyloučení trestnosti (tedy beztrestnost), ale i protiprávnosti (tedy oprávněnost). V důsledku toho nemůže být v takovém jednání spatřován trestný čin (provinění) ani přestupek a současně zde chybí jeden ze základních předpokladů vzniku občanskoprávní odpovědnosti za způsobenou škodu.“* (Ščerba, 2020). Tento důsledek však může nastat pouze při striktním dodržení a naplnění všech podmínek krajní nouze, zejména podmínky subsidiarity a proporcionality.

3.3 Vymezení ostatních pojmů okolností vylučující protiprávnost

Okolnosti vylučující protiprávnost jsou zakotveny v celém českém právním řádu. Vychází dokonce z Listiny základních práv a svobod, občanský zákoník i trestní zákoník jim vymezuje právní rámec. Mezi okolnosti vylučující protiprávnost, které jsou v trestním zákoníku výslovně uvedeny, se řadí: krajní nouze (§ 28), nutná obrana (§ 29), svolení poškozeného (§ 30), přípustné riziko (§ 31) a oprávněné použití zbraně (§32).

3.3.1 Nutná obrana

Nutná obrana je dle § 29 trestního zákoníku čin jinak trestný, kterým někdo odvrací přímo hrozící nebo trvající útok na zájem chráněný trestním zákonem, není trestným činem. O nutnou obranu se nemůže jednat v případech, kdy byla daná obrana zcela zjevně nepřiměřená k odvrácení útoku. Příkladem tohoto může být nemožnost zastřelení násilníka, který chtěl osobu oloupit a neměl žádnou zbraň. V tomto případě by se nejednalo o nutnou obranu.

V případě jednání v nutné obraně musí být splněny následující objektivní podmínky:

- *přímo hrozící nebo trvající útok,*
- *útok směřuje proti zájmu chráněnému trestním zákonem,*
- *nejde o nutnou obranu, jestliže byla obrana zcela zjevně nepřiměřená způsobu útoku (Jelínek, a další, 2019).*

3.3.2 Svolení poškozeného

Svolení poškozeného spočívá dle § 30 trestního zákoníku o nespáchání trestného činu, kdo jedná na základě svolení osoby, jejíž zájmy, o nichž tato osoba může bez omezení oprávněně rozhodovat, jsou činem dotčeny. Svolení musí být dáno předem nebo současně s jednáním osoby páchající čin jinak trestný, dobrovolně, určitě, vážně a srozumitelně; je-li takové svolení dáno až po spáchání činu, je pachatel beztrestný,

mohl-li důvodně předpokládat, že osoba dávající svolení by tento souhlas jinak udělila vzhledem k okolnostem případu a svým poměrům. Výjimkou se stávají případy svolení k lékařským zákrokům, které jsou v době činu v souladu s právním řádem a poznatky lékařské vědy a praxe, které nelze považovat za souhlas k ublížení na zdraví nebo usmrcení.

Za okolnost vylučující protiprávnost lze svolení poškozeného dle § 30 trestního zákoníku považovat, pokud:

- jde o zájmy jednotlivce, o nichž on sám může rozhodovat a jejichž porušení se nedotýká zájmů společnosti,
- nelze udělit souhlas k ublížení na zdraví nebo usmrcení s výjimkou případů svolení k lékařským zákrokům, které jsou v době činu v souladu s právním řádem a poznatky lékařské vědy a praxe,
- je dáno zásadně před činem nebo současně s činem (dodatečný souhlas je možný jen výjimečně),
- svolení je vážně a dobrovolné, určité a srozumitelné,
- je dáno osobou, která je schopna učinit závazný projev v tomto směru.

Svolení poškozeného v souladu s okolnostmi vylučující protiprávnost může nastat pouze v případech, je-li případný poškozený oprávněn vzdát se určitého konkrétního zájmu a nedotýká se zájmů společnosti.

3.3.3 Přípustné riziko

Přípustné riziko definuje § 31 jako nespáchání trestného činu, kdo v souladu s dosaženým stavem poznání a informacemi, které měl v době svého rozhodování o dalším postupu, vykonává v rámci svého zaměstnání, povolání, postavení nebo funkce společensky prospěšnou činnost, kterou ohrozí nebo poruší zájem chráněný trestním zákonem, nelze-li společensky prospěšného výsledku dosáhnout jinak.

O přípustném riziku se nelze bavit v případě, jestliže taková činnost ohrozí život nebo zdraví člověka, aniž by jím byl dán k ní v souladu s jiným právním předpisem

souhlas, nebo výsledek, k němuž směřuje, zcela zřejmě neodpovídá míře rizika, anebo provádění této činnosti zřejmě odporuje požadavkům jiného právního předpisu, veřejnému zájmu, zásadám lidskosti nebo se přičí dobrým mravům.

Přípustné riziko jako okolnost vylučující protiprávnost dovozovala dříve nauka i praxe trestního práva jako okolnost v zákoně neuvedenou, o které se hovořilo v souvislosti s nevyhnutelnou nebezpečností některých společensky vysoce ceněných činností. Podle oblastí lidských činností lze o riziku hovořit zejména tam, kde je třeba činit důležitá rozhodnutí, tzn. Riziko ve výrobě, riziko v lékařských záležitostech, riziko hospodářské, riziko ekonomické apod. (Jelínek, a další, 2019).

3.3.4 Oprávněné použití zbraně

Oprávněné použití zbraně dle § 32 nelze posuzovat jako trestný čin, kdo použije zbraně v mezích stanovených jiným právním předpisem. Příkladem mohou být ozbrojené bezpečnostní složky, jako jsou např. příslušníci Policie ČR či příslušníci vězeňské služby.

Předpisů, které upravují oprávněné použití zbraně je v českém právním řádu několik. Jedná se zejména o:

- § 42 zák. č. 219/1999 Sb., o ozbrojených silách České republiky;
- § 56 zák. č. 273/2008 Sb., o Policii České republiky;
- § 20 zák. č. 553/1991 Sb., o obecní policii;
- § 46 zák. č. 300/2013 Sb., o Vojenské policii;
- § 18 zák. č. 555/1992 Sb., o Vězeňské a justiční strážci ČR;
- § 45 zák. č. 17/2012 Sb., o Celní správě ČR;
- § 5 zák. č. 154/1994 Sb., o Bezpečnostní informační službě.

Oprávněné použití zbraně je ve výše uvedených zákonech, na které nalezneme odkaz v trestním zákoníku, vymezeno v konkrétních a přesných definicích a podmínkách. Z těchto právních předpisů je možné jednoduše dovodit způsoby použití zbraně, jako okolnosti vylučující protiprávnost.

Vedle nutné obrany, popř. vedle krajní nouze dovolují tyto předpisy použití zbraně ještě v dalších případech, jež jsou formulovány různě podle toho, o který ozbrojený jde a s jakými situacemi se jeho příslušníci setkávají. Některé předpisy dovolují použití zbraně v nutné obraně nebo v krajní nouzi bez dalších podmínek, např. zákon č. 553/1991 Sb., o obecní policii. V dalších je to dovoleno, pokud jsou při daném jednání splněny další podmínky, příkladem můžeme uvést zákon č. 273/2008 Sb., o Policii České republiky (Jelínek, a další, 2019).

3.3.5 Další okolnosti vylučující protiprávnost

Trestní zákoník vysloveně uvádí pět druhů jednání mající znaky okolnosti vylučující protiprávnost – krajní nouzi, nutnou obranu, svolení poškozeného, přípustné riziko a oprávněné použití zbraně. Další okolnosti vylučující protiprávnost vyplývají přímo z praxe. Dle Jelínka a kolektivu (2019) se opírají zpravidla o mimo trestní zákony. „*Jestliže nějaký zákon přikazuje jednat určitým způsobem nebo alespoň dovoluje nějakou činnost, nejde o čin pro společnost škodlivý, nejedná se o čin protiprávní, nejde o čin trestný*“ (Jelínek, a další, 2019). Paralelní použití jednání za okolností vylučující protiprávnost ve prospěch pachatele je přípustné, z důvodu povolení analogie, která se může vyskytovat (a také je tak činěno) v trestním právu.

Mezi další okolnosti vylučující protiprávnost, které vznikly z teorie a praxe řadíme výkon práv a povinností i výkon povolání.

Výkon práv a povinností, kde plnění povinností vyplývajících ze zákona, z rozhodnutí soudu nebo jiného státního orgánu, plnění pracovních povinností nemůže být trestným činem, i když má zdánlivé znaky skutkové podstaty trestného činu. Povinnost k určitému jednání vyplývá někdy ze zákona přímo, jindy však musí být teprve konkretizována. Případem konkretizace zákonné povinnosti je rozkaz (Jelínek, a další, 2019). Dle § 46 odst. 3 zák. č. 361/2003 Sb., o služebním poměru příslušníku bezpečnostních sborů, příslušník nesmí splnit rozkaz, jestliže by jeho splněním zřejmě spáchal trestný čin.

Obdobným způsobem jako plnění zákonné povinnosti nebo rozhodnutí soudu můžeme přihlížet i na výkon práva, kde příkladem můžeme uvést rodičovská práva, vyplívajících z § 855 a následujících občanského zákoníku, které udává vzájemná práva a povinnosti, které vůči sobě mají rodiče a dítě (Jelínek, a další, 2019). Dalším příkladem můžeme uvést právo omezit osobní svobodu osoby přistižené při páchání trestného činu nebo bezprostředně poté za použití občanského zadržení podezřelého podle § 76 odst. 2 trestního řádu omezit kdokoli, pokud je to nutné ke zjištění její totožnosti, k zamezení útěku nebo k zajištění důkazů.

Výkon povolání může být za určitých podmínek podobný výkonu práva. Právní řád dovoluje výkon určitého povolání, pro naše účely uvedeme příklady lékaře, exekutora povolaného soudem, plaveckého instruktora aj., tudíž právní řád uznává pro výše uvedené příklady povolání společenskou důležitost, za předpokladu, že se tato a jiná povolání vykonávají řádně, tedy, pokud plní účel, pro který jsou vykonávána. Exekutor povolaný soudním příkazem, v mezích zákona, tedy nepáchá trestný čin porušování domovní svobody, či neoprávněné obohacování při výkonu jeho povolání a také lékař není trestně odpovědný za výkony, které jsou správně indikované a prováděné (Jelínek, a další, 2019).

4 POUŽITÍ INSTITUTU KRAJNÍ NOUZE PŘI ZÁSAHU PŘÍSLUŠNÍKEM HZS

V současné době si můžeme všimnout narůstajícího tlaku v našich každodenních životech, způsobených uspěchanou dobou, kde do slova motto „včera bylo pozdě“ hraje prim ve všech každodenních činnostech. Proto není výjimkou, kdy hasič v operačním řízení je nucen jednat za ztížených podmínek, jako jsou snížená viditelnost, obtížně sjízdná dopravní komunikace, nepříznivé povětrnostní a klimatické podmínky, ztížená dostupnost místa zásahu, a další. V nasazení vlastního života, často v kritické situaci, pod silným tlakem, mají na rozhodnutí o provedení zásahu, který má být co nejúčinnější, nejefektivnější s minimalizací škod, jen několik minut, spíše vteřin. O životě a smrti zachraňovaných osob, či efektivní ochraně majetku, často rozhodují zlomky minut. Pod tíhou těchto, a i dalších okolností se může stát, že hasič při provádění záchranných, nebo likvidačních prací, chybně vyhodnotí situaci, vybočí z mezí krajní nouze a jednání, často pod velkou psychickou tíhou, kterého se dopustí, se vymkne mezí určující zákon, a tudíž může být posuzováno jako trestné chování.

4.1 Definice základních pojmů

Pro potřeby této diplomové práce je na místě definovat základní pojmy pro lepší porozumění a orientaci v problematice postavení institutu krajní nouze při zásahu příslušníka HZS ČR.

4.1.1 Nebezpečí

Jelínek a kolektiv vymezují podmínky jednání v krajní nouze následovně: „Aby bylo možné jednat v krajní nouzi, musí nebezpečí hrozit společností chráněnému zájmu“. Ve výše zmíněných případech dochází k ohrožení zájmu vlastních i cizích. *Odvracení nebezpečí je možné jak hrozící zájmům společnosti, tak i jednotlivci, ať již jde o ohrožení života, zdraví, svobody, důstojnosti, cti nebo majetku jednotlivce* (Jelínek, a další, 2019). Nejvyšší správní soud uvedl k vymezení pojmu nebezpečí: „*Pojem nebezpečí je zde přitom třeba chápat širěji, než pojem útoku. Nebezpečí je stav hrozící poruchou, který může být vyvolán různě, např. působením přírodní síly (jako je požár,*

zemětřesení, či povodeň), technickými nedostatky (nebezpečí hrozící v dolech, dopravě) i nebezpečným lidským jednáním.“ (NSS 7 as 17/2005) Při krajní nouzi nerozhoduje původ nebezpečí, které může být vyvoláno kýmkoliv a čímkoliv, tedy například i zvířetem (NSS 5 As 34/2007). Krajní nouzi tak lze použít i proti útoku fyzické osoby, která za přešůpek není odpovědná, tedy v době spáchání přešůpku nedovršila patnáctý rok svého věku (§ 18) nebo byla nepřičetná dle §19. (NSS 1 As 1/2008).

Značně odlišnému výkladu se kloní Šámal (2012), kdy dle jeho názoru nebezpečí musí směřovat proti zájmu chráněnému zákonem, který je charakterizován objektem přešůpku: *„Nepochybně může jít o zájmy jednotlivce, ale i společnosti, státu, právnických osob a jiných organizací.“* Vždy se však musí zaměřovat na zájmy, jimž poskytuje ochranu trestní zákoník, neboť tyto zájmy, které nechrání trestní zákoník, nemohou jím být chráněny ani ve smyslu beztrestnosti za podmínek krajní nouze. Ochranu, kterou uvedeným zájmům poskytuje trestní zákoník, je třeba chápat druhově, neboli kvalitativně, nikoli z kvantitativního hlediska, tedy intenzity, a to zejména v těch případech, kde je ochrana trestním zákoníkem podmíněna určitou kvantitativně vyjádřenou hranicí, příkladem můžeme uvést škodu nikoli nepatrnou u některých majetkových trestných činů, a proto je umožněno jednání v krajní nouzi při striktním dodržení všech podmínek použít při ochraně zájmu jako takového ve své podstatě, tedy například při ochraně majetku bez ohledu na to, jakou vykazuje v konkrétním případě hodnotu. V jiných případech by bylo nutno tuto hodnotu před vlastním jednáním v krajní nouzi zjišťovat, což samozřejmě není s ohledem na povahu přímo hrozícího nebezpečí možné. (Šámal, a další, 2012)

Samotný pojem nebezpečí má mnoho definic, které jsou ve své podstatě shodné, ale každá další definice rozšiřuje a doplňuje předešlou definici o chráněné zájmy, které jí jsou vlastní. Dle slovníku Výzkumného ústavu bezpečnosti práce můžeme nebezpečí definovat jako určitý stav lidského systému, při kterém je velká pravděpodobnost vzniku újmy na chráněných zájmech. Tato jednoduchá a v určité míře obecná definice může nabývat dojmu, že nebezpečí je všude kolem nás, nezávislé na místě či době. Nebezpečí tedy disponuje potenciálem, který způsobuje škodu, nebo stav, při kterém vzniká nebo může vzniknout újma na chráněných zájmech.

Nebezpečí je dále definováno i Organizací pro hospodářskou spolupráci a rozvoj (OECD: z anglického Organisation for Economic Co-operation and Development), která definuje nebezpečí v obecné rovině jako vnitřní vlastnost činitele nebo situace mající potenciál způsobit nepříznivé jevy, když je organismus, systém nebo (část) populace vystavena tomuto činiteli. (Sluka, 2019). Směrnice Evropské unie 2012/18/EU neboli Seveso III definuje nebezpečí jako inherentní vlastnosti nebezpečné látky nebo fyzické situace, s možností vzniku poškození lidského zdraví nebo životního prostředí.

Bezpečnost a bezpečí se v této rovině stávají pouze pojmem, kterého lze jen stěží dosáhnout. V reálných podmínkách současného světa prakticky bezpečí neexistuje.

4.1.2 Zásada proporcionality

Proporcionalitou krajní nouze můžeme vyjadřovat podmínku následku, který je zapříčiněn jednáním v krajní nouzi, jež nesmí být zřejmě stejně závažný nebo ještě závažnější než ten, který hrozil. Význam slova „zřejmě“ je v tomto případě vysvětlování skutečností, že posuzování hrozícího následku je záležitostí subjektivního vnímání osoby jednající v krajní nouzi podle okolností, jak se jí stav jevil v době jednání.

Existují také případy, kdy je jednání v mezích krajní nouze vyloučeno z důvodu možného následku, který vykazuje znaky shodné závažnosti, nebo jsou závažnější. Nelze tedy například obětovat život pro život někoho jiného. Vysvětlením se zde může nabízet aspekt života jedné osoby i druhé osoby, kde by byl obětován rovnocenný chráněný zájem. Názorným příkladem můžeme uvést zdolávání jednotkami PO rozsáhlý požár, kdy velitel zásahu je nucen ukončit nebo přerušit hašení a činnosti vedoucí k záchraně osob, pokud jsou bezprostředně ohroženy životy a zdraví zasahujících, a je-li více než zjevné, že by následující pokusy o záchranu vedly pouze k ohrožení na životě a zdraví příslušníků jeho jednotky, i přes daný fakt, že zachraňovanému objektu hrozí ohrožení života a zdraví. Není přípustné, jakkoliv obětovat životy zasahujících příslušníků za život zachraňovaných. Můžeme však uvažovat o jisté možnosti za použití krajní nouze, a to způsobem za podmínky obětování jednoho života, v tomto případě zachraňujícího, zachránilo více lidí, pak o jednání v mezích krajní nouze jde. I když se ve skutečnosti k tomuto kroku nepřistupuje.

Dle Vokouna (1989) je zapotřebí proporcionalitu krajní nouze posuzovat také podle úsudku osoby jednající v krajní nouzi, a to vzhledem k psychickému stavu vyvolaným hrozícím nebezpečím. Ukáže-li se, že byl tento úsudek nesprávný, půjde o exces pouze tehdy, nebyla-li tato nesprávnost úsudku způsobena psychickým stavem jednajícího, vyvolaným tímto útokem nebo jiným nebezpečím, pokud lze v této nesprávnosti spatřovat alespoň nevědomou nedbalost ze strany jednající osoby. Příkladem můžeme uvést útočníka mířícího maketou, brání se osoba ho zastřelí. Každý případ je ojedinělý, proto je zapotřebí přistupovat k případu jako celku, kde je zapotřebí přihlídnout ke všem okolnostem.

Pořadí významu chráněných zájmů se nemusí jevit vždy jako jednoznačné. Určitým vodítkem může být takzvaný „rating“ podle objektu trestného činu. Nejvyšší hodnotou je život a zdraví a až poté následuje majetek, který je na žebříčku chráněných hodnot postaven logicky níže. Šámal a kolektiv (2012) popisují v komentáři trestního zákoníku tuto problematiku takto: „Nepatrné ublížení na zdraví, kterým se odvrací nebezpečí značné škody nebo škody velkého rozsahu na majetku, může být následkem méně závažným, než který hrozil, a to i přesto, že jinak zdraví člověka má vyšší hodnotu než zájem na ochranu majetku.“

V případě ohrožení života, jakožto nejvýše postaveného chráněného zájmu, je situace jednoznačná. V otázkách ohrožení zdraví, rozhoduje především intenzita jeho hrozby. Uvažujeme o zdraví, jako měřitelné jednotce, kdy je potřeba vždy ke každému případu přistupovat individuálně. Jelikož život a zdraví nejsou měřitelnou jednotkou, také nejsou vyčíslitelné, naopak je tomu u poškození či zničení majetku, které je způsobeno jednáním v krajní nouzi. Škoda na majetku se dá se vyjádřit kvalifikovaným odhadem.

4.1.3 Zásada subsidiarity

Další podmínkou krajní nouze je zásada subsidiarity, která spočívá v nemožnosti odvrácení za daných okolností nelze odvrátit jiným způsobem. Subsidiarita krajní nouze předpokládá fakt způsobení škody na chráněném zájmu třetí osoby, která nevykazuje znaky viny a neměla by tak být poškozena na svých vlastnických právech,

pro odvrácení nebezpečí. Pokud tedy existuje způsob odvrácení hrozícího nebezpečí bez způsobení újmy, je třeba tohoto způsobu využít.

V některých případech požadavek subsidiarity stanovuje jednání osoby v krajní nouzi zvolit mezi všemi možnými způsoby, kterými je možné nebezpečí odvrátit, takový způsob, který by mohl způsobit nejmenší škody. V tomto případě je však nutné brát v úvahu reálné možnosti osoby, odvracející nebezpečí. Vokoun (1989) ve své publikaci taktéž nevyvratitelně hovoří o požadavku subsidiarity. Pokud bylo možné odvrátit nebezpečí spolehlivě a včas, a dále též psychický stav jednatelů v krajní nouzi, zdali nemohl být, vzhledem k časové tísní, hrozícím nebezpečím výrazně ovlivněn v rozhodování.

Příkladem může být nemožnost při zásahu příslušníka HZS znehodnocení bezpečnostních dveří během záchrany osob před požárem, pokud dveře byly odemčeny a toto nebylo předem ověřeno daným zasahujícím, přičemž došlo k poničení dveří použitím sekery a k jejich faktické ztrátě funkčnosti.

4.1.4 Povinnost nebezpečí snášet

Určitá povolání jsou spojena s různou mírou rizika a s tím související povinností nebezpečí snášet. Kromě příslušníků HZS existují i další profese, které se upravují dle obdobných předpisů jako u HZS, a to lékaři, vojáci, policisté aj. Tito a další lidé zaměstnaní u obdobných profesí se nemohou vyhnout jednání za určitého rizika, kterým jsou přímo ohrožováni. Z hlediska této zásady není rozhodující, zda je povinen nebezpečí snášet ten, kdo je odvrací, nýbrž zda je povinen toto nebezpečí snášet ten, komu hrozí (Šámal, a další, 2012).

Při nástupu příslušníků HZS do služebního poměru jsou povinni složit služební slib, ve kterém se zavazuje k nasazování svého života ve prospěch společnosti. Slib, který je podmínkou pro vznik služebního poměru, který dle § 11 zákona č. 238/2000 Sb., o Hasičském záchranném sboru České republiky a o změně některých zákonů, zní: „Slibuji, že budu chránit životy a zdraví obyvatel a majetek před požáry a jinými mimořádnými událostmi, a to i s nasazením vlastního života. Při plnění svých

povinností se budu řídit Ústavou, zákony a dalšími právními předpisy, důsledně plnit rozkazy a pokyny svých nadřízených a při svém jednání budu mít stále na zřeteli obecný zájem.“ Součástí nástupu do služebního poměru je náležité proškolení nově nastupujících příslušníků HZS ve věcech práce ve ztížených podmínkách. Příslušník HZS musí brát v potaz, že hlavní náplň jeho práce, odstranění nebezpečných stavů je zpravidla doprovázeno určitou mírou rizika. Můžeme pozorovat určitou zákonitost v podobě určitého zvyšování odolnosti s přibývajícimi směnami, i s přibývajícimi zkušenostmi se zásahy.

Všichni, kteří na počátku své profese skládají slib, ho musí za jakýchkoliv situací obstat. V opačném případě, pokud příslušník HZS nedostojí svému slibu, tedy odmítne splnit poslání záchrany života, zdraví a majetku, či se rozhodne neuposlechnout závazný rozkaz nadřízeného, se může vystavovat kázeňskému řízení, které by mohlo v konečném důsledku znamenat i jeho propuštění z řad HZS. Toto pravidlo o povinnosti nebezpečí snášet nemusí platit ve všech situacích. Dle § 1 odst. 2) písm. e) 4. vyhlášky 328/2001 Sb., o některých podrobnostech zabezpečení integrovaného záchranného systému se musí přistoupit k přerušení záchranných prací, pokud jsou bezprostředně ohroženy životy a zdraví sil nebo záchrannými pracemi by vznikly závažnější nepříznivé následky než ty, které hrozí vzniklou mimořádnou událostí.

Je zapotřebí, aby příslušníci, kteří mají povinnost hrozící nebezpečí snášet, zasahovali pouze s nutným vybavením, které je požadováno k řešení konkrétní situace, potřebnými znalostmi a zkušenostmi. Není přístupné v případě zasahujících hasičů riskovat jejich životy, pokud se situace při mimořádné události vymkne kontrole a pokračování v záchranných a likvidačních pracích by vedlo bezprostřednímu ohrožení života a zdraví zasahujících hasičů nebo by záchrannými a likvidačními pracemi vznikly významnější a nepříznivější následky a důsledky než ty, které hrozí již vzniklou a řešenou mimořádnou událostí. V takovém případě může velitel zásahu přerušit či dokonce zastavit záchranné a likvidační práce.

Dle Jelínka a kolektivu (2019) „je zákonná podmínka, že ten, komu nebezpečí hrozí, nemá povinnost jej snášet, ovšem příliš přísná.“ V konkrétních případech tato podmínka jeví jistou nepřiměřenost a vylučuje celou řadu případů, které by bylo žádoucí

pod krajní nouzi podřadit. Příkladem Jelínek uvádí ošetřujícího lékaře v nemocnici ohroženém přenosnou chorobou v akutním, jinak neodvratitelném nebezpečí, který se nemůže bez dodržení řádného postupu zmocnit drahého léku, který by si aplikoval, aby odvrátil vlastnímu životu hrozící újmu (Jelínek, a další, 2019). Nezbývá si jen položit otázku, zda je zájem na ochraně zdraví v tomto případě ošetřujícího lékaře mnohem menší než ochrana zájmu jiné osoby, v souvislosti s povinností nebezpečí snášet, které musí plnit osoby ve zvláštním postavení upravující příslušné předpisy?

4.2 Jednání v krajní nouzi při zásahu příslušníkem HZS

Šámal ve svém komentáři k trestnímu zákoníku (2012) uvádí určitou oprávněnost využití jednání v krajní nouzi pro každou osobu, avšak proti té osobě, která sama jedná v krajní nouzi, není krajní nouze ani nutná obrana přípustná.

Možnost jednat v krajní nouzi nemají pouze osoby, které jsou ohroženy daným nebezpečím přímo, ale touto možností disponují i ti, kteří odvrací nebezpečí ohrožující zejména zájmy společnosti, či jednotlivců. Vokoun (1989) ve své učebnici hovoří o tom, že: „Pomoc v krajní nouzi je sama jednáním v krajní nouzi.“ Jednání v krajní nouzi mezi osobou, která poskytuje pomoc a osobou, která je v ohrožení, můžeme spatřovat zásadní rozdíly.

Tyto rozdíly můžeme spatřovat zejména v situacích, kdy osoba, která je v pomáhající roli, bývá zpravidla pod menším psychickým tlakem, než ohrožený a její rozumové schopnosti obvykle nevykazují velkou míru ovlivnění, které jsou dány např. strachem, či úlekem, jako je tomu u osoby ohrožené. Hasič, který poskytuje pomoc v krajní nouzi, obvykle mívá lepší podmínky k zhodnocení hrozícího nebezpečí, které plynou z jeho zkušeností, nácviků daných situací apod. Výjimkou může být, spěchající osoba zachraňující, která bojuje o život např. příbuzného, kdy se vlivem jeho psychiky stává obětí neadekvátního psychického tlaku, přičemž jsou tito příslušníci zpravidla odvolávání z důvodu jejich velmi málo předvídatelnému chování v dané situaci.

4.2.1 Podmínky vybočení z mezí krajní nouze

O vybočení z mezí krajní nouze (tzv. exces) jde tehdy, pokud podmínky, které jsou zapotřebí k odvrácení jednání se znaky institutu krajní nouze, nebyly dodrženy některé podmínky. Vokoun (1989) ve své publikaci uvádí: „Nejsou-li dodrženy podmínky meze institutu krajní nouze, neztrácí takové jednání charakter nebezpečnosti pro společnost, ani vyloučení protiprávnosti a právní odpovědnost zde tedy může nastat.“ V tomto případě bude občanovo jednání ČR, ve kterém nebylo prokázáno jednání v mezích krajní nouze, vykazovat znaky přestupku, či správního deliktu, bude tedy odpovědný za exces z krajní nouze. Závažnější případy excesu poté mohou naplňovat skutkovou podstatu trestného činu a osoba bude volána k odpovědnosti za nedbalostní trestný čin, tedy za předpokladu, že zákon u tohoto činu výslovně vyžaduje i nedbalostní zavinění. Toto jednání vykazující vybočení z mezí krajní nouze bude posuzováno dle § 41 trestního zákoníku: „Soud jako k polehčující okolnosti přihlédne zejména k tomu, že pachatel spáchal trestný čin odvraceje útok nebo jiné nebezpečí, aniž byly zcela naplněny podmínky nutné obrany nebo krajní nouze.“

Jelínek a kolektiv (2019) ve své publikaci shrnul podmínky vybočení z mezí krajní nouze následovně: „O vybočení z mezí krajní nouze (exces) jde, jestliže nebyly splněny všechny podmínky krajní nouze nebo nebyly splněny ve všech směrech. Jedná se o situace kdy:

- způsobený následek byl zřejmě stejně závažný nebo ještě závažnější než ten, který hrozil (v této situaci se jedná o intenzivní exces)
- jednání nebylo provedeno v době, kdy nebezpečí bezprostředně hrozilo, tj. stalo se předtím nebo poté (zde se jedná o extenzivní exces)
- nebezpečí nebylo možno odvrátit jinak, tj. s méně závažnými následky, nebo
- existovala povinnost nebezpečí snášet.“

Prášková ve své knize *Základy odpovědnosti za správní delikty* (2013) uvádí před novým Přestupkovým zákonem č. 250/2016 Sb., snahu o zjednodušení systému unifikací pojmu „přestupek“: „Správní delikt jako základ správní odpovědnosti, který není v našem právním řádu jednotně kategorizován, nýbrž zahrnuje protiprávní jednání

různého druhu, které se následně rozděluje na jednotlivé subjekty, s různými podmínkami odpovědnosti, s různými typy sankcí, které lze za jeho spáchání uložit.“ Tedy bude záležet na každé jednotlivé instituci o posouzení případ od případu jednotlivě, s přihlédnutím ke všem specifikacím daného případu.

4.2.2 Náhrada škody vzniklé při zásahu příslušníkem HZS

Za předpokladu způsobení škody na majetku třetích osob při zásazích jednotek požární ochrany (dále jen „PO“), za předpokladu nepodílení se třetích osob na vzniku dané škody, dle Listiny základních práv a svobod by neměly pociťovat újmu na svých právech poškozené třetí osoby.

Pro případ poskytnutí náhrady škody způsobené jednotkou PO odkazuje zákon č. 133/1985 Sb., o požární ochraně ve znění pozdějších předpisů a to konkrétně § 84; HZS kraje poskytuje náhradu škody způsobené při odvracení nebezpečí v případech, kdy u zásahu působí pouze jednotky HZS, bez ostatních složek IZS. K tomu může docházet zpravidla u menších zásahů, například při odstraňování sněhových převisů z výškových budov, kácení nebezpečně rostoucích stromů, na hašení méně závažných požárů atd. (Šubrt, 2002)

HZS kraje neodpovídá pouze za škodu, která je při zdolávání požáru způsobena charakterem hasící látky. V případech, kdy je potřeba při likvidaci mimořádné události provést opatření nutné pro odstranění nebezpečí na zájmu chráněném zákonem, který má za následek škodu na majetkových právech třetích osob, např. provádění terénních úprav, odstranění budov, porostů při povodni nebo zdolávání požáru, náhradu vzniklé škody poskytuje stát prostřednictvím krajského úřadu nebo HZS kraje v obvodu, ve kterém k mimořádné události a způsobení újmy došlo (Šubrt, 2002).

Poškozené osoby, uplatňující náhradu u HZS příslušného kraje, musí tak učinit do tří měsíců ode dne, kdy se o škodě dozvěděli, nejpozději však do dvou let od škody. Po této lhůtě nárok na náhradu škody zaniká (Šubrt, 2002).

Zákon č. 239/2000 Sb., o integrovaném záchranném systému a o změně některých zákonů nám vymezuje náhradu škody při zásahu u události více složek IZS následovně: Zasahuje-li u mimořádné události více složek IZS (např. Policie ČR, HZS, ZZS) nelze specifikovat, která složka přiměřenou škodu na majetku způsobila. Náhrada škody je v těchto případech hrazena ze státního rozpočtu prostřednictvím krajského úřadu, na jehož katastrálním území k mimořádné události došlo (Zpěvák, 2019).

V souvislosti s náhradou věcné škody třetím osobám se nejčastěji jedná o zásahy dle § 84 zákona č. 133/1985 Sb., o požární ochraně ve znění pozdějších předpisů, u dopravních nehod, živelních pohrom, rozsáhlých požárů, technické pomoci v souvislosti se vstupem do uzavřených prostor apod. Zpěvák (2019) ve své publikaci specifikoval věcné škody, jako škody, které vznikly na majetku poškozeného v důsledku s realizováním činností složek IZS nebo orgánu koordinující záchranné a likvidační práce či v rámci poskytnutí věcné nebo osobní pomoci. Náhrada škody na zdraví je realizována obdobně, jako je tomu při řešení škodných událostí v rámci pracovních úrazů, což znamená, že nárok na náhradu škody nebo nemajetkové újmy, jež nastala při realizaci pracovních povinností a v přímé souvislosti s ní.

Zákon č. 239/2000 Sb., o integrovaném záchranném systému, konkrétně § 30, odst. 5 konkretizuje nárok na náhradu způsobené škody, jež může poškozená osoba uplatnit do šesti měsíců od doby, kdy se o škodě dozvěděla a nejpozději do pěti let od vzniku škody. Nárok na náhradu škody, u které zasahovalo více složek IZS, nemá právnická ani fyzická osoba, která zapříčinila vznik mimořádné události či havárie.

5 KRAJNÍ NOUZE V ZAHRANIČÍ

Krajní nouzi, jako institut vylučující protiprávnost, tedy chování jinak trestné, řadíme mezi jednu ze základních okolností vylučující protiprávnost. O jeho významnosti v běžném životě a širokém okruhu případů, kdy aplikace tohoto institutu přichází v úvahu, svědčí zakotvení těchto okolností vylučujících protiprávnost nejen v obecné části českého i níže uvedeného angloamerického, anglického i německého trestního zákoníku, ale i v jiných pramenech práva nejen v těchto zemích.

V českém trestním právu je užití institutu krajní nouze definováno jako situace, ve které čin jinak trestný není trestným činem, pokud jím někdo odvrací nebezpečí přímo hrozící zájmu chráněnému trestním zákonem (§ 28 odst. 1 trestního zákoníku). O krajní nouzi se nejde, jestliže bylo možno toto nebezpečí za daných okolností odvrátit jinak anebo způsobený následek je zřejmě stejně závažný nebo ještě závažnější než ten, který hrozil, anebo byl ten, komu nebezpečí hrozilo, povinen je snášet (§ 28 odst. 2 trestního zákoníku). S těmito ustanoveními věcně souvisí ustanovení § 2906 odst. 1 zák. č. 89/2012, nového občanského zákoníku, které doplňuje o majetkoprávní konsekvence jednání v krajní nouzi. Toto ustanovení stanovuje, že kdo odvrací od sebe nebo od jiného přímo hrozící nebezpečí újmy, není povinen k náhradě újmy tím způsobené, nebylo-li za daných okolností možné odvrátit nebezpečí jinak nebo nezpůsobilo-li následek zjevně stejně závažný nebo ještě závažnější než újma, která hrozila, ledaže by majetek i bez jednání v nouzi podlehl zkáze. To neplatí, vyvolal-li nebezpečí vlastní vinou sám jednatel. Důsledek vyloučení protiprávnosti zde není výslovně zmíněn, ale díky pravidlu o zkoumání dovolenosti jednání v souvislosti celého právního řádu lze toto ustanovení použít i při trestněprávním posouzení konkrétního případu.

Naopak v německém právu se můžeme setkat s normami upravující institut krajní nouze sice s obdobnou strukturou, ale výklad této normy je mnohem komplikovanější. Zde musíme rozlišovat mezi okolnostmi upravenými samotným Strafrechtsgesetzbuch (přeloženo do češtiny trestní zákoník, dále jen „StGB“), totiž Rechtfertigender Notstand (přeloženo do češtiny ospravedlňující krajní nouzi) a omluvnou krajní nouzi tzv. „Entschuldigender Notstand“.

Definici ospravedlňující krajní nouze můžeme nalézt v § 34 StGB následovně: „Kdo se dopustí činu za účelem odvrátit od sebe sama nebo jiné osoby nebezpečí přímo hrozící životu, zdraví, svobodě, cti, majetku nebo jinému právnímu statku, které nelze odvrátit jinak, nejedná protiprávně, pokud při zvážení protichůdných zájmů, zejména dotčených právních statků a závažnosti jim hrozících nebezpečí, výrazně převažuje zájem jedním chráněným nad zájmem jedním ohroženým. To však platí pouze tehdy, pokud je daný čin pro odvrácení daného nebezpečí přiměřeným prostředkem.“ Omluvná krajní nouze je definována v § 35 StGB takto: „Kdo se dopustí protiprávního činu za účelem odvrátit od sebe sama, svého (rodinného) příslušníka nebo jiné blízké osoby nebezpečí přímo hrozící životu, zdraví, nebo svobodě, které nelze odvrátit jinak, jedná bez viny. To neplatí, pokud lze pachateli za daných okolností přičítat povinnost nebezpečí snášet, zejména protože nebezpečí sám způsobil nebo protože se nacházel ve zvláštním právním poměru; trest může však být zmírněn podle § 49 odst. 1, pokud byl pachatel povinen nebezpečí snášet z jiného důvodu než vzhledem ke zvláštnímu právnímu poměru.“ (ERB, 2003)

Základním rozdílem můžeme spatřovat v charakteru těchto norem. Zatímco ospravedlňující krajní nouze podle § 34 StGB je okolností vylučující protiprávnost činu, omluvná krajní nouze podle § 35 StGB vylučuje subjektivní přičitatelnost činu neboli viny. I přes fakt různých předpokladů u těchto kategorií, výsledkem obou z nich je beztrestnost pachatele. (ERB, 2003)

V kontextu porovnání institutů okolností vylučující protiprávnost v angloamerickém právu můžeme hovořit o extenzivnějším rozsahu, než je tomu v českém právu. Hlavní rozdíl můžeme spatřovat ve více jasném rozdělení, než je tomu u českého práva, a to na „justifications and excuses“, volně přeloženo do českého jazyka na tzv. jednání ospravedlňující a jednání omlouvající. Dalším dělením můžeme rozumět rozdělení, týkající se doktríny okolností vylučujících protiprávnost upravených zákonem, v angloamerickém právu, tedy statutou defences a tzv. common law defences, přeloženo do češtiny vyplývající z rozhodovací činnosti soudů.

Výše zmíněné okolnosti vylučující protiprávnost jsou v angloamerickém právu upraveny pod pojmem oprávněné použití síly (z anglického Lawful use of force). Tamější trestní zákon dle knihy Criminal law rozeznává i další dva následující pojmy:

- Public Defence, které je definováno jako jednání, zabraňující jednání směřující proti veřejnému zájmu,
- Private Defence, které se zaměřuje na ochranu zájmů osobních a soukromých. (Card, a další, 2016)

Tzv. Private defences trestní zákon většinou přesně neupravuje, Private defences upravují převážně soudní precedenty, tedy předchozí obdobně posouzené případy. (Card, a další, 2016)

6 PŘEHLED SOUČASNÉHO STAVU

Dle statistické ročenky Hasičského záchranného sboru za rok 2020 můžeme vidět v Tabulka 1 - přehled druhů událostí se zásahy JPO od roku 2016–2020. Níže uvedená tabulka nám představuje trend zvyšujícího se počtu událostí, kde museli hasiči zasahovat. Tento mírně se zvyšující trend se zastavil v roce 2020 s nejvyšší hodnotou až na 143 500 počtu událostí, přičemž od roku 2016 neklesl pod hranici 100 000 událostí.

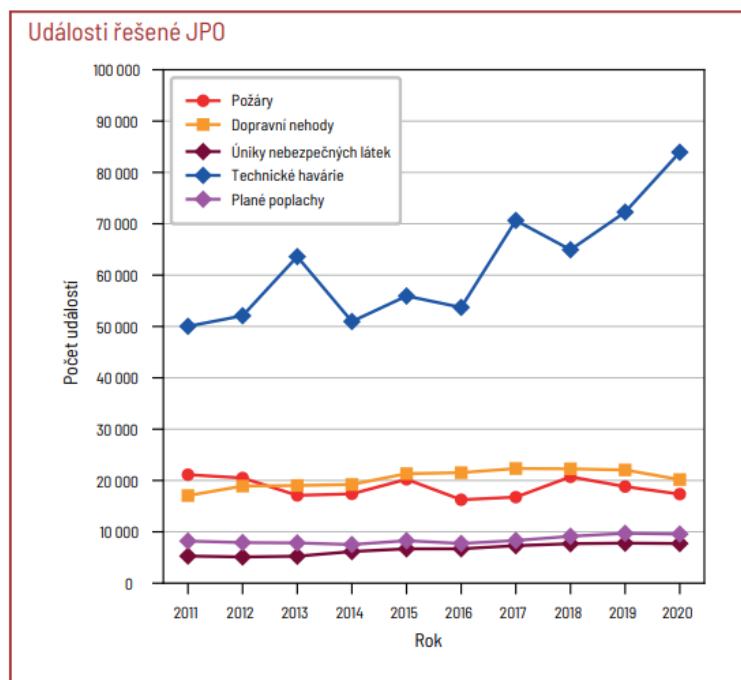
Tabulka 1 - přehled druhů událostí se zásahy JPO od roku 2016–2020 (Nedělníková, 2021)

Druh události	2016	2017	2018	2019	2020	Podíl %
Požáry	15 730	16 249	20 277	18 361	16 938	11,8
Dopravní nehody	21 521	22 329	22 265	22 051	20 178	14,1
Úniky nebezpečných chemických látek	6 698 99	7 304	7 687	7 798	7 719	5,4
Technické havárie	53 714	70 647	64 936	72 268	83 929	58,5
Radiační nehody a havárie	0	1	1	4	3	0,0
Ostatní mimořádné události	92	1 134	91	40	5 170	3,6
Plané poplachy	7 735	8 310	9 131	9 707	9 563	6,7
Celkem	105 490	125 974	124 388	130 229	143 500	100,0

Dopravních nehod v posledním roce zaznamenali JPO nižší počet než v letech předchozích, tento pozitivní trend se nám mohl vyskytnout např. z důvodu pandemie COVID19, kdy část roku byla usměrněna, dokonce umírněna mobilita občanů. Naopak počet technických havárií prudce stoupl, příčinu můžeme hledat například v nastalých změnách místa práce občanů České republiky, kteří se přesunuli z kancelářských prostor do svých domovů, kde mohly nastat tyto technické havárie.

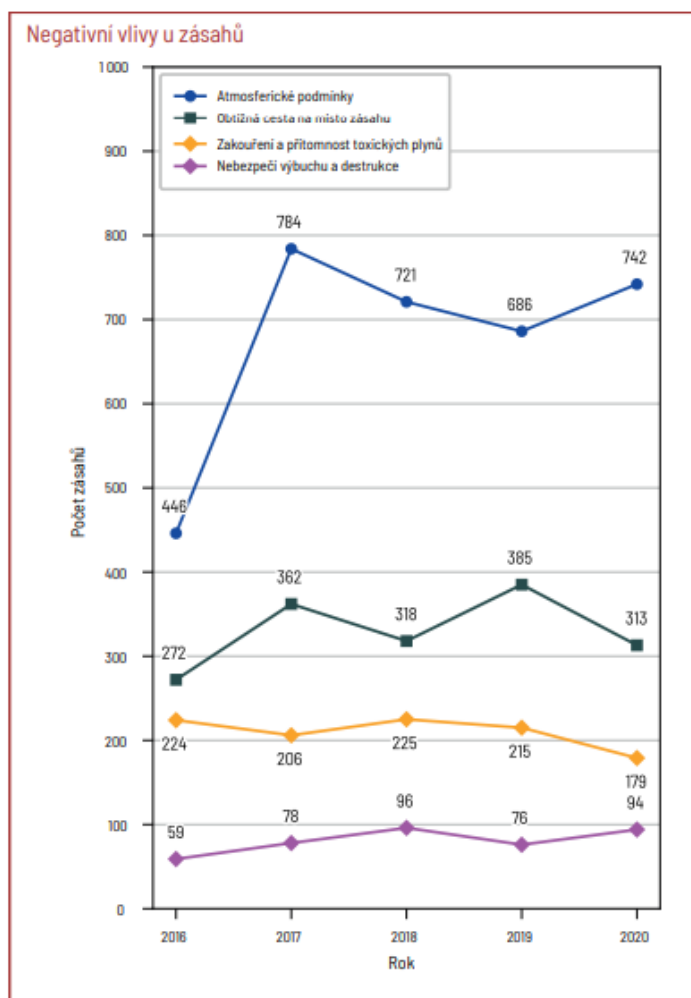
Následující Obrázek 1 - Události řešené JPO nám představuje míru počtu událostí typu požáry, dopravní nehody a počet planých poplachů, která se pohybuje stále v rámci

podobných hladin. Technické havárie znázorněny modrou křivkou za poslední rok rapidně stouply.

Obrázek 1 - Události řešené JPO (Nedělníková, 2021)

Ve statistické ročence za rok 2020 (Nedělníková, 2021) lze nalézt i graf týkající se negativních vlivů, které mohou potkat hasiče při zásazích, jak můžeme vidět na Obrázek 2 - Negativní vlivy u zásahů. Modrou křivkou jsou znázorněny atmosférické podmínky, které hrají prim zejména při dopravě na místo události, ale i při jednotlivých zásazích, kdy příkladem můžeme uvést silný vítr, který může podporovat rychlejšímu hoření objektu či díky jeho síle a směru může dojít k zahoření okolních ohrožených objektů. Pomyslným druhým místem můžeme označit obtížnou cestu na místo zásahu, kdy jsou řidiči techniky vystavováni obrovskému stresu, příkladem můžeme uvést klimatické podmínky, které nejsou příznivě nakloněny rychlé jízdě na silnicích, která by je jevila bezpečně pro celou posádku i výjezdovou techniku nebo také jisté těžkosti, způsobené počínáním dalších účastníků silničního provozu, kde například není vytvořena tzv. záchranářská ulička.

Obrázek 2 - Negativní vlivy u zásahů (Nedělníková, 2021)

Tabulka 2 přímo navazuje na předešlý graf, kde můžeme sledovat počet U – usmrcených a Z – zraněných hasičů při zásazích během let 2016–2020. V tabulce můžeme vidět rozdíl u zraněných hasičů v profesionální i dobrovolné úrovni, který je u dobrovolných hasičů téměř dvojnásobný než u profesionálních hasičů.

Tabulka 2 - Usmrcení (U) a zranění (Z) hasiči při zásazích v letech 2016–2020 (Nedělníková, 2021)

Kategorie	2016		2017		2018		2019		2020	
	U	Z	U	Z	U	Z	U	Z	U	Z
Profesionální	0	283	1	236	1	251	1	260	0	255
Dobrovolní	0	406	2	445	1	424	2	430	0	145
Celkem	0	406	2	445	1	424	2	430	0	400

Tento fakt by pro nás neměl být až tak překvapující, dobrovolní hasiči vykonávají tuto činnost ve většině případu navíc ke svému zaměstnání u profesionálních hasičů je tato činnost v jejich popisu práce.

Tabulka 2 nám udává i počet usmrcených hasičů během zásahů v letech 2016-2020, čísla nevykazují závratné počty, ale hodnota lidského života je nevypočitatelná nehledě na charakter, zaměstnání, počtu dětí apod.

Pro naše potřeby této diplomové práce uvedme kazuistiku dopravní nehody z 24. srpna 2018 u Líbivé na Šumpersku. Hasiči z řad profesionálů se dopravovali na místo dopravní nehody ve Studené Loučce, kde cisterna se zapnutými výstražnými světly a signalizací dostala v zatáčce osmdesátikilometrové rychlosti smyk v důsledku mokrého povrchu vozovky. Podle vyjádření žalobce měl hasič – řidič, strojník vzhledem ke klimatickým podmínkám, které panovaly v daný čas, situaci předvídat. (Podmínka pro hasiče, který převrátil cisternu a zabil spolujezdce, je pravomocná, 2019)

Řidič hasičské cisterny při cestě k zásahu nezvládl zatáčku, vůz vjel do protisměru, kde se střetl bokem s osobním autem. Cisterna sjela do koryta potoka, kde se přetočila na bok, a nakonec ještě stále v rychlosti narazila do stromu. Po převrácení cisterny se smrtelně zranil velitel zásahu, jedoucí na sedadle spolujezdce těžce cisterny. Sám řidič se těžce zranil, přišel o nohu. Následky nehody bohužel byly tragické. Velitel zásahu podlehl zraněním neslučitelnými se životem a na místě zemřel, dva kolegové jedoucí v témže voze byli také zraněni, řidič hasičské cisterny byl těžce zraněn. Zraněn byl i řidič osobního auta, se kterým se cisterna střetla. (Podmínka pro hasiče, který převrátil cisternu a zabil spolujezdce, je pravomocná, 2019)

Rozsudek okresního soudu nad řidičem hasičské cisterny zněl: „*Obžalovaný je vinen z usmrcení z nedbalosti a těžkého ublížení na zdraví z nedbalosti.*“ Za tragickou nehodu okresní soud uložil obviněnému podmíněný trest 16 měsíců se zkušebním odkladem na dva roky. Obžalovanému uložil i zákaz řízení na 1,5 roku a náhradu škody 150 tisíc korun. (Podmínka pro hasiče, který převrátil cisternu a zabil spolujezdce, je pravomocná, 2019)

7 METODIKA

Pro vytvoření analýz, které slouží, jako hlavní zdroj pro posouzení míry zkušeností s lidskou bezohledností během zásahu příslušníků HZS v souvislosti s použitím institutu krajní nouze byly využity analytické metody, konkrétně kvalitativní analýza a systém porovnávání.

Sběr informací byl proveden kvantitativní analýzou prostřednictvím standardizovaných rozhovorů s otevřenými otázkami. K vyhodnocení míry zkušeností s lidskou bezohledností během zásahu příslušníků HZS v souvislosti s použitím institutu krajní nouze a vytvoření seznamu doporučení posloužila analytická technika, SWOT analýza. Doplnující prvek tvoří metoda konstantního srovnávání informací z řízených rozhovorů a distribuovaných dotazníků.

7.1 Postup zpracování diplomové práce

Během února roku 2021 byla sjednána schůzka za účelem získání informací pomocí řízeného rozhovoru s jednotlivými příslušníky HZS Královéhradeckého kraje. Při rozhovorech byl pořizován písemný záznam, jenž byl základem pro následný souhrn informací od jednotlivých respondentů do seznamu klíčových faktorů pro vytvoření SWOT analýzy. Rozhovoru se účastnila skupina příslušníků HZS Královéhradeckého kraje, konkrétně operačního řízení pod vedením Kpt. Ing. Jana Čecha.

Záznam rozhovoru je uveden v příloze č. 1 diplomové práce. Po zkompletování SWOT analýzy došlo k vyhodnocení jednotlivých částí s následným doplňujícím komentářem a odkazy na jednotlivé části rozhovorů. Pro dostatečně široké spektrum využití informací z rozhovorů byly získané informace podrobeny konstantní komparaci, která odráží aktuální postavení situaci při operačním řízení HZS.

7.2 Použité metody

Pro posouzení míry nutnosti použití krajní nouze při zásahu příslušníků HZS ČR – konkrétně u pozice hasič řidič – strojník byly použity metody:

- řízený a standardizovaný rozhovor,
- SWOT analýza,
- komparace,
- konstantní komparace.

7.2.1 Řízený rozhovor

Řízením rozhovorem rozumíme metodu sběru dat, kdy tazatel pokládá respondentům předem připravené otázky. Během rozhovoru shromažďuje tazatel data, která jsou následně zpracovávána a slouží jako zdroj informací pro praktickou část práce. Nespornou, dosti vítanou ze strany tazatele, výhodou rozhovoru je možnost doptávání se na nejasnosti při odpovídání jednotlivých otázek (Jeřábek, 1992).

Standardizovaný rozhovor s otevřenými otázkami se od řízeného, kvantitativního rozhovoru liší mírou striktního průběhu. Při tomto typu rozhovoru nepovažujeme za nutnost dodržování stále stejného pořadí otázek, a to především z důvodu, možnosti směřujících předdefinovaných otázek na jednotlivé odpovědi v odlišném pořadí. Otázky mohou být formulovány otevřenou formou, díky čemuž může respondent obsáhleji hovořit o daném tématu. Základní pravidlo pro standardizovaný rozhovor spočívá v položení shodných otázek všem respondentům ve stejné formě (Jeřábek, 1992).

Tento typ rozhovoru se doporučuje volit v případě, že je od každé osoby vyžadována informace s určitými shodnými znaky, respondenty můžeme zařadit do homogenního souboru. Příkladem můžeme uvést respondenty z oboru filozofie, obdobného smýšlení, náhledu a zkušeností, pracovního prostředí a v případě, kdy opravdu víme, jaké otázky jsou pro sběr dat důležité.

Pro předejití rizik v podobě ovlivňování rozhovoru je nutno dodržovat pravidla, jež zajistí tazateli získání relevantních informací.

Mezi tyto pravidla dle Jeřábka (1992) například řadíme:

- představení své osoby a organizace respondentovi,

- seznámení respondenta s průběhem a formou rozhovoru,
- ujištění, že uvedené údaje respondenta nebude možno použít v souvislosti s jeho jménem,
- předem předdefinované otázky, nemusí se dodržovat seřazení v logické návaznosti.

7.2.2 SWOT analýza

SWOT analýza představuje velmi univerzální analytickou metodu, která má za úkol celkové zhodnocení dané entity z pohledu vnějších a vnitřních faktorů, které přinášejí příležitosti, hrozby silné a slabé stránky. Díky její univerzálnosti se jedná o jednu z nejpoužívanějších technik současnosti.

Analýzu lze aplikovat jak na organizaci, jako celek, tak i na její určitou oblast, produkt či záměr. Jedná se o jednu ze součástí procesu řízení rizik, a to z důvodu, že řeší klíčové hrozby, tj. zdroje rizik, kterým je organizace a její okolí vystavováno (2011-2021).

Analýza je tvořena maticí složenou ze čtyř kvadrantů. Dva kvadranty představují vnitřní prostředí organizace – „Strengths“ - silné stránky a „Weakness“, neboli slabé stránky, další dva se zaměřují na vnější prostředí, které představuje veškeré faktory, jež mohou organizaci ovlivňovat nezávisle na činnosti organizace – příležitosti „Opportunities“, hrozby „Threats“ (2011-2021).

Mezi základní pravidla pro tvorbu SWOT analýzy můžeme zařadit:

- správně vyplněné 4 kvadranty matice adekvátními údaji,
- práce pouze s klíčovými informacemi,
- analýza zahrnuje pouze fakta,
- využití názorů od ostatních,
- vyhodnocení výsledků – hledání možných řešení a příčin jednotlivých faktorů (2011-2021).

Výsledkem SWOT analýzy může být následující:

- identifikace klíčových silných a slabých stránek v rámci organizace,
- zjištění vnějších příležitostí a hrozeb, které jsou dány aktuální situací v prostředí, ve kterém se organizace nachází,
- vyhodnocení nejzávažnějších rizik a stanovení vhodných preventivních opatření (2011-2021).

Cílem analýzy je snížení nedostatků, na co nejnižší úroveň je možné. To znamená vyhodnotit slabé stránky organizace, díky kterým můžeme lépe připravit organizaci na možné hrozby, kterým nelze jakýmkoliv způsobem předejít. Tyto hrozby mohou negativně ohrozit a tím i ovlivnit další prosperitu entity, proto je důležité hledat nové příležitosti pro její následný rozvoj.

7.2.3 Komparace sekundárních dat

Komparaci můžeme definovat jako metodu, při níž dochází ke zkoumání dvou nebo více existujících situací. Cílem komparace je zjištění příčiny, druhů a míry podobnosti a rozdílnosti situací vůči sobě (Zháněl, a další, 2014).

Sekundární data, v tomto případě dokumenty mohou mít znak jediného zdroje pro vytvoření studie, nebo mohou představovat pouze doplňující data pro podporu informací získaných prostřednictvím jiných metod pro získávání dat. Dokumenty lze dělit dle jejich věcnosti na dokumenty osobní, úřední, archivované údaje, výstupy médií a virtuální data (Kozel, a další, 2011).

Sekundární data se mohou ve vztahu k popisu události dělit následovně:

- současné dokumenty – vzniklé v době události,
- retrospektivní dokumenty – vzniklé po skončení události,
- primární dokumenty – vytvořené přímými svědky události,
- sekundární dokumenty – vzniklé pomocí primárních dokumentů – přepisy, výstupy (Hendl, a další).

7.2.4 Konstantní komparace

Konstantní komparace je analytickou metodou využívanou při práci s daty získanými prostřednictvím dotazníkových šetření či rozhovorů. Jedná se o metodu, která má za úkol komparaci dat z jednotlivých zdrojů, hledání shod, souvislostí a marginálních rozdílů mezi získanými poznatky (Skutil, 2011).

Díky tomuto systému jsou nadále vytvářeny kategorie jevů, které následně slouží k utváření hypotéz o jejich vztazích (Skutil, 2011).

8 VÝSLEDKY

Rozhovory jsou vedeny v několika rovinách, aby byla možnost analyzovat co nejvíce možných úskalí spojených se zásahy příslušníků HZS v rovině institutu krajní nouze a tím získat detailnější informace o zkoumaném problému. Výsledky šetření jsou následně sepsány v následující kapitole

8.1 Výsledky kvalitativního výzkumu

Celkem se vedly řízené rozhovory s několika příslušníky HZS Královéhradeckého kraje v období od března 2021 do dubna 2021. Po prvotním zhodnocení všech rozhovorů byly vybrány právě 3 ukázkové rozhovory, právě s veliteli čet, kteří disponují nejvýznamnějšími přínosy pro zkoumanou problematiku z několika pohledů.

8.1.1 Rozhovor s respondentem č. 1

Muž, velitel čety, 10 let praxe u HZS. Respondent má povědomí o institutu krajní nouze, ale podotkl, že příslušníci HZS nejednají v krajní nouzi, nýbrž jejich jednání je jednoznačně podloženo zákonem č. 320/2015 Sb., o Hasičském záchranném sboru, kde jsou na místo vysláni za účelem záchranných, nebo likvidačních prací: *„Je potřeba si říct, že institut krajní nouze nepoužíváme už z toho titulu, protože nás vždy na zásah někdo vysílá, čili si nás občané volají o pomoc a my dostáváme příkaz toto splnit.“* Respondent o medializovaném případě odsouzeného hasiče z Šumperska, má nějaké povědomí, ale dle jeho slov: *„Zde bych rozlišoval, jestli to je nehoda pouze hasičského vozidla, nebo nehoda s někým. Když je to nehoda pouze hasičského vozidla, tak vina je většinou jasná, tedy pokud tam není nějaká např. technická závada, ale pokud je u té nehody další účastník ať přímo nebo nepřímo, tak to nedokážu rozsoudit, protože neznám detaily této nehody, nicméně jsem o ni slyšel.“* Na otázku ohledně dostatečné právní ochrany pro příslušníky u těchto „sporných“ případů byla odpověď očekávatelná: *„Právní legislativa je bohužel psaná právníky, ale již ne těmi lidmi, kteří se každodenně pohybují v tomto prostředí, tudíž má zákonitě nedostatky.“* V rámci „péče“ zejména o řidiče – strojníky respondent popisoval systém vzdělávání a udržování „řidičské kondice“: *Kdo kondiční jízdy nemá absolvované, tak v podstatě nemůže řídit. Musí si ty*

kondiční jízdy odjezdít, aby mohl řídit auta. Před několika lety se začalo se Školami smyků, které pokračují dodnes.“ Dále respondent dodal velmi důležitou zmínku: „V situacích, kdy hasiči pravidelně řídí na výjezdy, tak ty kondiční jízdy nemusí mít, to už by postrádalo smysl.“ Na další otázku ohledně výjezdu a určité obavy, že jednání, které vede k nechtěným důsledkům (např. usmrcení občana, či kolegy) z možného postihu orgánů činných v trestním řízení odpověděl respondent č. 1. následovně: „Člověk na to myslí pořád, protože ač máme výstražné, zvukové a světelné zařízení, tak si stejně musíme počínat, tak abychom nikoho neohrozili na životě a zdraví.“ Po krátkém zamyšlení dodává: „Zaleží také, na co jedeme, když jedeme například na nějaký spadlý strom, tak tam určitě ten stres celé jednotky nebude tak veliký, jako když jedeme vyprošťovat nějaké děti z nabouraného auta, tím je dle mého názoru potřeba tu jízdu a všechny úkony přizpůsobit povaze zásahu.“ Na poslední otázku ohledně tendence u lidské bezohlednosti podotkl velmi zajímavou skutečnost: „Co se týká bezohlednosti, tak to plyne z hustoty silničního provozu. Když budeme mít víc dálnic, více silnic vyšší kategorie, tak se uvolní provoz ve městě a myslím si, že ti řidiči nebudou tak bezohlední, a tak nervózní. Protože žijeme ve velkém městě, v dopravních špičkách, kdy tu stojí půlka městského okruhu, ti lidé jsou pochopitelně našťvaní. Například, když je 35° ve stínu, většina aut nemá klimatizaci, tak se nedivím, že tam ta našťvanost je a s tím se pojí i větší neochota s uděláním záchranářské uličky.“ Respondent se vyjádřil i k možným způsobům, jak minimalizovat tuto lidskou „bezohlednost“ bez ohledu na to, čím vzniká: „Kdyby byly vystavěny obchvaty, silnice vyšší kategorie, tak by ten provoz ubyl, myslím si, že tato našťvanost a frustrace by také poklesla. Ale zase to nevyřešíme my, to je řešení dlouhodobé a bohužel zcela na jiných lidech než na hasičích.“

8.1.2 Rozhovor s respondentem č. 2

Muž velitel čety, 10 let praxe u HZS, zároveň také řidič – obsluha požární techniky. Respondent má taktéž povědomí o pojmu krajní nouze, ale shodně podotkl, že příslušníci HZS nejednají v krajní nouzi: „*Institut krajní nouze je spíše pro dobrovolné jednotky, možná spíše uznatelnější, tak jak v podstatě jednají a uplatňují se spíše v nebezpečí z prodlení, my, jako příslušníci HZS tu sedíme na stanici, občan volá o pomoc a my jsme poté vyslaný za účelem, že tam jedeme zachraňovat,* nebo

provádět nějaké hasební nebo likvidační práce.“ Respondent o medializovaném případě odsouzeného hasiče z Šumperska, má taktéž nějaké povědomí, ale u tohoto případu konkrétně nebyl a považuje za velmi těžké soudit tento případ, protože nebyl obeznámen se žádnými spisy: *„Vím to jako vy z médií a z doslechu. Můžeme si sami pro sebe o tomto případě myslet cokoliv, ale opravdu se neodvážu k tomu více říct, protože neznám všechny detaily. Jezdím jako řidič, vlastně i jako velitel, takže to vnímám z obou stran a je to strašně těžký tomu řidiči vidět do hlavy v té konkrétní situaci, kdy se během dvou vteřin může odehrát více věcí a situací.*“ Dle jeho slov je odpověď na otázku týkající se „dostatečné“ právní ochrany pro příslušníky těžká: *„S legislativou jsem samozřejmě seznámen, ale dle mého názoru je psána v obecné rovině. My se řídíme systémem předpisů a metodik, kdy disponujeme určitými postupy, metodami, podle kterých postupujeme. V tomto případě můžeme uvést, že i ta jízda jako taková je vlastně zákonem definována, nalezneme tam způsob výjezdu, jak se dopravujeme na to místo mimořádné události, použití výstražných zařízení a tak dále. Bohužel posouzení každého „vadného“ chování je již na soudci.*“ Na další otázku týkající se „péče“ zejména o řidiče – strojníky respondent popisoval systém vzdělávání a udržování „řidičské kondice“: *„Máme princip kondičních jízd, to znamená, že ten člověk by měl být v podstatě stále v režimu, „že řídí“. Aby se nestalo, že tu budeme mít řidiče, který například půl roku neřídil. Když se stane, že náhodou nějakou dobu nejezdí, zrovna je například na jiném vozu, než jsou ty výjezdy, tak je to ošetřeno kondičními jízdami, kdy je toto ukotveno v řádu strojní jízdy, což jsou naše v podstatě interní předpisy, kde je dáno určitý počet kilometrů, které za danou dobu musí ujet. Zhruba jednou měsíčně by každý řidič měl to auto řídit.*“ Na další otázku ohledně určité obavy, že jednání při zásazích, které vede k nechtěným důsledkům (např. usmrcení občana, či kolegy) z možného postihu orgánů činných v trestním řízení odpověděl respondent č. 2: *„Řidič má zodpovědnost za ty lidi, které veze k zásahu, velitel má zodpovědnost za všechny na místě zásahu, takže ta obava trošičku plyne z té odpovědnosti. Člověk si to samozřejmě nepřipouští, nebo se o to minimálně snaží, ale když se něco stane, tak vyjde najevo příčina. Buďto se to stane nějakým zanedbáním, nebo špatným rozhodnutím, ale určitě to není tak, že ten řidič si sedne do auta, pokřičuje se a řekne si: „Na zásah přijedu jako první, hlava nehlava,“ to opravdu ne.*“ Po krátké odmlce dodává: *„Pořád balancujeme na hraně žiletky, protože my samozřejmě chceme jet tak, abychom tam byli co nejdříve,*

samozřejmě jedeme, co nejopatrněji dokážeme, ale jako v běžném životě se autonehody stávají, v tomto případě jsme tomu o krok blíže, protože projíždíme křižovatky na červenou, do zatáček vjíždíme v podstatě na velmi velké hraně.“ I respondent č. 2 odpovídal na poslední otázku ohledně tendence u lidské bezohlednosti: *„Já, co to vnímám, tedy řídím 10 let, tak za bezohlednost je vcelku stejná, nehorší se ani nelepší. Spíš si myslím, že všichni lidi se snaží. Zpravidla vnímám, že to je z nepozornosti a možná trochu hlouposti.“* Na otázku k možným způsobům, jak minimalizovat lidskou bezohlednost respondent podotkl: *„Určitě jsme na dobré cestě, jak lidem ukázat, že bezohlednost se konkrétně v silničním provozu moc nevyplácí, rozhodně vidím výrazné zlepšení za poslední 2–3 roky, vlastně od té doby, co se dělá záchranný pruh, lidé se doopravdy snaží, a to velmi oceňujeme.“*

8.1.3 Rozhovor s respondentem č. 3

Muž velitel jednotky, 11 let praxe u HZS, zároveň metodik oddělení IZS a služeb operačního řízení. Respondent má velmi velké povědomí o institutu krajní nouze, ale shodně s ostatními podotkl, že příslušníci HZS nejednají v krajní nouzi: *„Jako příslušníci HZS jednáme dle zákona o HZS, kde jsou všechny naše metody a postupy ošetřeny tímto zákonem a který nám poskytuje i určitou právní ochranu“* Respondent o medializovaném případě odsouzeného hasiče z Šumperska ví: *„Nehody se určitě stávají, bohužel ta zásahová vozidla řídí lidi a ne stroje, ale i tak se musíme řídit legislativou. Dokonce znám i případy, kdy se příslušník HZS dostalo zastání, kdy bylo proti nim vedeno nějaké správní řízení.“* Na otázku týkající se „dostatečné“ právní ochrany pro příslušníky respondent č. 3 odpověděl: *„Nechci říct, že je potřeba každého potrestat, to tedy rozhodně ne, ba naopak. Nicméně bohužel legislativa je napsána tak obecně, že prostě ten hasič, který někam jede pomáhat, snaží se a udělá, byť třeba nevědomky chybu, tak je za to nějakým způsobem popotahován. Obecně je celkově legislativa nedotažená do konce, kdy např. kolem našeho zdravotního stavu, kdy má příslušník, byť jen drobnou zdravotní nezpůsobilost, tak musí končit u sboru. Určitě je to dáno i tím, že ta vyhláška je psaná nějakou dobu zpátky, tak nelze podchytit úplně všechno.“* Na další otázku týkající se „péče“ zejména o řidiče – strojníky respondent popisoval systém vzdělávání a udržování „řidičské kondice“: *„Z pohledu vedení můžu říct, že se snažíme jít naproti správně připraveným hasičům, máme školení,*

referenční zkoušky, školu smyku. Ten trend je takový, že je vidět potřeba se těm našim strojníkům věnovat mnohem více, doprava je hustší, auta jsou větší, řidiči jsou nezodpovědnější. Nevidí nás, mají rádio v autě puštěné hlasitěji, než je třeba. Nemám ten názor, že vychováme všechny okolo nás, ale my musíme dělat vše pro to, abychom se co nejrychleji a co nejefektivněji přizpůsobili dnešní rychlé době.“ Na další otázku ohledně určité obavy, že jednání při zásazích, které vede k nechtěným důsledkům (např. usmrcení občana, či kolegy) z možného postihu orgánů činných v trestním řízení odpověděl respondent č. 3 krátce, ale za to výstižně: „Nevím, jestli se jedná o obavu, nebo strach, ale určitě to ve vás je. Obdobně to má, ale myslím spoustu povolání, jako jsou např. lékaři.“ Po krátkém zamyšlení dodává: „Příslušníci, co řídí, musí myslet na to, že i tohle je důsledek jejich práce, s tím souvisí i strach nebo obava. Ale bohužel naše auta nejsou obrněná a lidé nejsou nesmrtelní, ale také nejsou neomylní. A to je potřeba si stále uvědomovat.“. Dále respondent upozornil na velmi důležitý aspekt, na který by se nemělo u nehod hasičského vozidla: „Na nás se pohlíží, ve chvíli, kdy způsobíme dopravní nehodu, jako když jsme obyčejní řidiči, takže se jede podle silničního zákona. My máme pouze ten institut práva s předností předností v jízdě, ale to nás neopravňuje ohrozit ostatní účastníky provozu. Tímto disponují například i řidiči. Ohledně tendence bezohlednosti lidí má tento respondent jasnou odpověď: „Je to takový nekonečný boj, kdy my si něco představujeme, realita je úplně jinde. My bychom potřebovali projet k zásahu, ale zase chápu ty řidiče, kteří bydlí na sídlištích, které jsou projektované před 30 lety, takže v tu dobu nebylo tolik aut, takže teď nejsou ta parkovací místa a kam si mají to auto dát. Nikomu z nás by se nechtělo chodit pro auta 2 km. Náš pohled z hlediska bezpečnosti, my se tam potřebujeme dostat, ty auta jsou větší, mají větší poloměr zatáčení, takže je problém tam zajet. Jednoduše řečeno, rozumím oběma stranám.“

8.2 SWOT Analýza

Pro vytvoření SWOT analýzy byly využity podklady statistické ročenky 2020 Hasičského záchranného sboru, spolu s informacemi získanými prostřednictvím řízených standardizovaných rozhovorů s příslušníky Hasičského záchranného sboru Královéhradeckého kraje.

Chyba! Nenalezen zdroj odkazů. nám znázorňuje SWOT analýzu, která byla vytvořena za účelem možnosti minimalizace chyb řidičů hasičské techniky při dopravě na místo mimořádné události.

Tabulka 3 - SWOT analýza doprava na místo zásahu

SILNÉ STRÁNKY	SLABÉ STRÁNKY	VNITŘNÍ PROSTŘEDÍ
<ul style="list-style-type: none"> • vybavení vozidel; • znalost doporučených postupů, metodik, řádů; • pravidelné školení, referenční zkoušky, tzv. Škola smyku; • praxe. 	<ul style="list-style-type: none"> • postupy nelze aplikovat na všechny situace jednotně; • provoz na komunikacích; • vysoké nároky na hasiče; • nedostatek řidičů. 	
PŘÍLEŽITOSTI	HROZBY	VNĚJŠÍ PROSTŘEDÍ
<ul style="list-style-type: none"> • péče o příslušníky a zaměstnance HZS; • usměrnění provozu; • výstavba nových komunikací; • novelizace legislativy; • preventivně výchovná činnost občanů. 	<ul style="list-style-type: none"> • selhání techniky; • špatné vyhodnocení situace; • negativní působení klimatických podmínek; • nedodržení a zanedbání postupů, předpisů; • bezohlednost ostatních účastníků dopravy. 	

Pro získání informací ke zpracování SWOT analýzy byla použita tvůrčí metoda brainstormingu s příslušníky Hasičského záchranného sboru Královéhradeckého kraje.

8.2.1 Silné stránky

Vybavení vozidel

Vybavenost vozidel a techniky HZS je na velmi vysoké úrovni, která je dána vyhláškou č. 35/2007 Sb., o technických podmínkách požární techniky. Tato vyhláška upravuje mimo jiné technické podmínky a vybavení, kterými musí disponovat jednotlivé typy vozů.

Znalost pro funkci hasič-strojník v jednotce HZS

Dle Normy znalostí pro funkci hasič-strojník v jednotce HZS kraje, záchranného útvaru HZS ČR a HZS podniku (Norma je přílohou č. 2 této práce) strojník musí mít potřebné znalosti a dovednosti stanovené pro tuto funkci:

- musí být držitelem řidičského oprávnění skupiny C a skupiny E s prokazatelnou dovedností v řízení motorových vozidel (nebo v souladu s interním aktem řízení podle hmotností třídy vozidla i pouze skupiny B musí splňovat ustanovení dalších předpisů)
- Musí disponovat také potřebnými znalostmi a dovednostmi pro:
 - a) používání, obsluhu a udržování prostředků strojní služby své jednotky PO v provozuschopném stavu,
 - b) taktiku nasazení určených prostředků,
 - c) zásobování požární vodou.

Pravidelné školení, referenční zkoušky

Hasič – strojník dle aktuálního Pokynu generálního ředitele Hasičského záchranného sboru ČR, kterým se vydává Řád strojní služby Hasičského záchranného sboru České republiky plní požadavky k aktuální odborné způsobilosti, tedy odborné znalosti a praktické dovednosti, které jsou nezbytné pro výkon jeho funkce. Příslušník HZS, který je aktivním řidičem hasičské techniky se automaticky zapojuje do systému pravidelného školení, kondičních jízd, tzv. Školy smyku apod.

Praxe

Každý řidič po nabytí řidičského oprávnění k danému typu vozidla by měl najezdit určité počty kilometrů pro to, aby se z něho stal zkušený řidič. Při řízení hasičského vozidla na místo události se také můžeme řídit jistou matematickou logikou v podobě přímé úměry, čím více najetých kilometrů řidič s hasební technikou ujede, tím disponuje většími zkušenostmi a praxí, protože doprava na místo mimořádné události má velmi mnoho negativních aspektů, například v podobě většího nátlaku na dané místo přijet včas, a hlavně bez dalších újem na životě, zdraví či majetku. Zde platí pravidlo, že každý řidič musí odjet určitý počet kilometrů za volantem hasební techniky, pokud se takto nestane, musí si daný řidič odjet určený počet kilometrů v rámci tzv. kondičních jízd.

8.2.2 Slabé stránky

Postupy nelze aplikovat na všechny situace jednotně

Hasič – strojník je dle Normy znalostí pro funkci hasič-strojník v jednotce HZS kraje, záchranného útvaru HZS ČR a HZS podniku (Norma je přílohou č. 2 této práce) seznámen se skupinou znalostí ohledně bezpečnosti práce. Tyto znalosti zahrnují mimo bezpečnostních postupů a předpisů bezpečnostní zásady stanovené pro řidiče a osádku při výjezdu a jízdě k zásahu, příčiny, které snižují schopnost řidiče k řízení vozidel, bezpečnostní zásady stanovené pro jízdu vozidly, která patří do jemu určených prostředků (dále jen „určená vozidla“), zásady pro jízdu vozidlem uplatňujícím právo přednostní jízdy, zásady bezpečné a defenzivní jízdy. V neposlední řadě do těchto znalostí patří i faktory, které ovlivňují možnost vzniku kritické jízdní situace, bezpečnostní zásady pro ustavení určených vozidel (např. v blízkosti troleje, při dopravní nehodě na dálnicích). Jedná se ale pouze o znalosti, které nelze unifikovaně používat, protože každá situace se vyznačuje svou jedinečností a neopakovatelností.

Provoz na komunikacích

Nedílnou součástí této turbulentní doby je i fakt vysoké hustoty silničního provozu. V této době skoro každý řidič disponuje svým vlastním vozidlem a již není raritou, když čtyřčlenná rodina disponuje více jak jedním vozidlem. Tento fakt se odráží ve velmi vysoké hustotě provozu, zejména v ranních a odpoledních špičkách, kdy většina obyvatelstva jede do práce nebo z ní, do svých domovů.

Vysoké nároky na hasiče

Vykonávat funkci hasič – strojník je specifickou činností, která klade vysoké nároky na připravenost hasiče, a to jak po stránce předchozího výcviku, tak po stránce psychické. Při dopravě a obsluhy hasičské techniky je kladen důraz na rychlosti, odbornosti, efektivitě a bezpečnosti provedení těchto činností. Tyto požadavky lze naplnit, pouze pokud hasiči absolvují pravidelnou a opakující se odbornou přípravu zaměřenou na tuto problematiku, a to samozřejmě včetně praktického výcviku.

Nedostatek řidičů

Problém s nedostatkem řidičů nákladních aut i autobusů na území České republiky se stále zvětšuje. O to závažnější je, že tato krize doléhá už i na hasičské sbory. Dle aktuálních zpráv chybí bezmála stovka hasičů – řidičů. Každý chybějící příslušník HZS na pozici hasič – strojní služba je pro jednotlivé jednotky požární ochrany samozřejmě komplikací. Nedostatek příslušníků musí být řešen tím, že povolávají hasiče s touto funkcí do přesčasů pro zajištění akceschopnosti jednotlivých jednotek. Tento fakt vytváří tlak na samotné řidiče hasičské techniky, jsou vytíženější, nemají dostatečný čas na odpočinek a regeneraci.

8.2.4 Příležitosti

Péče o příslušníky a zaměstnance HZS ČR

Mezi tři základní oblasti činností psychologické služby HZS ČR patří zabezpečování podkladů pro personální práci a výkon služby, které spočívá v zjišťování osobnostní způsobilosti, poskytování péče o příslušníky a zaměstnance HZS ČR, mezi které patří posttraumatická péče a zajišťování dalších odborných služeb v pracovní i osobní problematice a poskytování psychosociální pomoci osobám zasaženým mimořádnou událostí.

Již z rozhovorů s vedoucími příslušníky HZS Královéhradeckého kraje byl spatřován velký důraz na péči o hasiče – řidiče hasičských vozidel, velitel čety i družstva se musí starat o všechny své podřízené, musí znát jejich fyzický i psychický stav a podle něj dále postupovat.

Usměrnění provozu, výstavba nových komunikací

Celá Česká republika se potýká s problémy v silniční dopravě. Tento aspekt tvoří zejména fakt poddimenzovaných dopravních staveb, které byly neprojektovány a vystavěny před několika desítkami let a již nynějším poměrům nedostačují. Hustota dopravy je mnohonásobně krát vyšší než v době realizace silničních staveb, nehledě na stav silnic, který je, jak je nám známo v dosti havarijním stavu, prakticky na celém území našeho státu. Řada měst nedisponuje vystavěným obchvatem, díky kterému by se zamezilo projíždění transitní dopravy přes centra měst, důsledkem by se velmi ulevilo místní osobní dopravě. Celá česká republika se potýká s problémem havarijních stavů silnic, vysokým podílem silnic nižší třídy nad těmi vyššími.

Novelizace legislativy

Právní předpisy, které utvářejí legislativní rámec úpravy Hasičského záchranného sboru ČR, ve kterých můžeme nalézt i úpravu úkonů samotných příslušníků, jsou až na zákon č. 320/2015 Sb., o Hasičském záchranném sboru České republiky, desítky let

staré. V této turbulentní době, by byla ku prospěchu zejména příslušníků HZS novelizace příslušných právních předpisů.

Preventivně výchovná činnost

Účinným nástrojem k předávání informací občanům jsou zejména sociální sítě a regionální média, mezi které patří obecní nebo městské zpravodaje, regionální rádia a TV, obecní weby, nástěnky apod. Dle statistické ročenky z roku 2020: *„HZS krajů a MV-GŘ HZS ČR pravidelně k PVČ využívaly sociální sítě, jako je Facebook, Instagram, Twitter nebo YouTube.“* Sociální profily na velmi oblíbených sítích plnily různé pozvánky na akce spojené s preventivně výchovnou činností, varovné informace s připomenutím správného chování, krátké články, fotografie a videa. *„Médiím bylo v roce 2020 poskytnuto celkem 340 vzdělávacích příspěvků prostřednictvím rozhlasu, 201 příspěvků prostřednictvím televize a 728 příspěvků prostřednictvím tištěných médií.“* Přesný dosah takto poskytovaných informací však nelze s určitou přesností vyčíslit. (Nedělníková, 2021)

8.2.5 Hrozby

V rámci řízených rozhovorů s příslušníky HZS Královéhradeckého kraje se zaměřením řidič, strojní služba, byly zmiňovány právě tyto tři hrozby, které mohou nastat při dopravě na mimořádnou událost:

- nedodržení a zanedbání postupů, předpisů;
- bezohlednost ostatních účastníků dopravy;
- selhání techniky.

Pro potřeby této diplomové práce autorka přidala další 3 hrozby, které mohou, ač za profesionálního přístupu hasiče nastat:

Špatné vyhodnocení situace

Každý příslušník je jedinečnou osobností, která se při svém životě potýká i s osobními problémy, možným vyčerpáním a jinými věcmi, proto může nastat situace, kdy tento příslušník, i přes svou profesionalitu chybně vyhodnotí danou situaci

Negativní působení klimatických podmínek

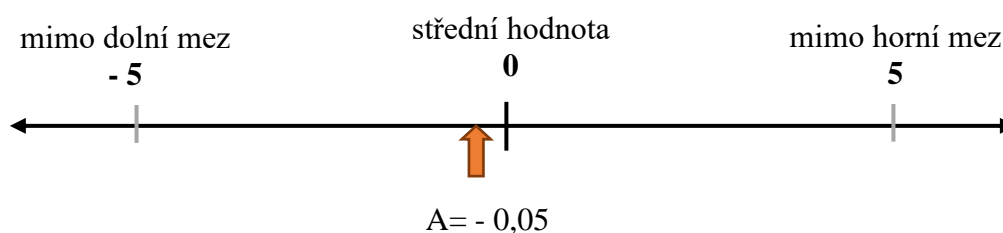
Řidič by měl přizpůsobit jízdu klimatickým podmínkám, ať už se jedná o řidiče profesionála či běžného řidiče. Bohužel řidič nabude potřebným smyslem pro řízení až po zkušenostech s jízdou na zledovatělé či mokré vozovce, či na vozovce pokryté sypkou směsí apod.

8.2.6 Vyhodnocení SWOT Analýzy

Tabulka 4 SWOT analýza doprava na místo zásahu vyhodnocení

SILNÉ STRÁNKY				SLABÉ STRÁNKY			
popis	%	H	V	popis	%	H	V
vybavení vozidel	15	2	0,3	postupy nelze aplikovat na všechny situace jednotně	35	-3	-1,05
znalost doporučených postupů, metodik, řádů	25	3	0,75	provoz na komunikacích	25	-2	-0,5
pravidelné školení, referenční zkoušky, tzv. Škola smyku	35	4	1,4	vysoké nároky na hasiče	10	-5	-0,5
praxe	25	4	1	nedostatek řidičů	30	-3	-0,9
výsledek	100		3,45	výsledek	100		-2,95
PŘÍLEŽITOSTI				HROZBY			
popis	%	H	V	popis	%	H	V
péče o příslušníky a zaměstnance HZS	40	5	2	selhání techniky	5	-5	-2,5
usměrnění provozu	15	4	0,6	špatné vyhodnocení situace	20	-1	-0,2
výstavba nových komunikací	15	2	0,3	negativní působení klimatických podmínek	40	-2	-0,8
novelizace legislativy	10	3	0,3	nedodržení a zanedbání postupů, předpisů	20	-2	-0,4
preventivně výchovná činnost občanů	20	3	0,6	bezohlednost ostatních účastníků dopravy	15	-3	-0,45
výsledek	100		3,8	výsledek	100		-4,35
VÝSLEDNÁ HODNOTA A: -0,05							

Způsob výpočtu výsledné míry rizika Výsledná hodnota A = výsledná hodnota u silných stránek + výsledná hodnota u slabých stránek + výsledná hodnota u příležitostí + výsledná hodnota u hrozeb.

Obrázek 3 - Grafické znázornění vyhodnocení SWOT analýzy

V rámci praktické části byla v souladu s problematikou této práce zvolena analýza dopravy na místo mimořádné události. Z provedeného srovnání jsou patrné zásadní problémy, které vyvstaly na povrch již při rozhovorech s jednotlivými příslušníky, a které jsou zaznamenány ve SWOT matici, konkrétně ve Slabých stránkách, jak můžeme vidět v Tabulka 4 SWOT analýza doprava na místo zásahu vyhodnocení.

U analýzy dopravy na místo mimořádné události byla zjištěna výsledná záporná hodnota – 0,5, která pro řidiče hasební techniky znamená nepříznivou míru rizika. Jedná se tedy o stav, kdy vykonávat pozici hasiče – strojní služba řidič, se jeví pro příslušníky HZS výhodné. Z tohoto faktu také pramení nedostatek strojní služby, řidičů z řad příslušníků HZS.

8.3 Vyhodnocení hypotéz

Hypotéza 1: Institut krajní nouze je vyžíván při zásazích příslušníky HZS při zdolávání požárů a řešení mimořádných událostí, které ohrožují zdraví a životy osob a způsobují výrazné majetkové škody.

Tato hypotéza se **vyvrátila** již při studiu zákona č. 320/2015 Sb. o Hasičském záchranném sboru České republiky a o změně některých zákonů, kdy je v souladu s tímto zákonem příslušník HZS zasilán na základě plnění pravomocí, kterými disponují příslušníci díky zákonu o HZS, pod podmínkou splnění všech náležitostí daných tímto zákonem na zásah. Krajní nouze dle názoru autorky může být omluvným institutem pro čin jinak trestný, a to v případech zavinění závažné nehody řidičem hasební techniky, či vozidla HZS.

Výše uvedené tvrzení bylo potvrzeno i rozhovory s příslušníky HZS Královéhradeckého kraje, kteří ihned po otázce, zda je jim znám institut krajní nouze, uvedli na pravou míru skutečnost o nevyužívání krajní nouze při zásazích. Jediným možným použitím tohoto zástupného institutu uvedli v případě těžké nehody, kterou zaviní příslušník HZS.

Hypotéza 2: Zasadující hasiče jednající v krajní nouzi chrání dostatečná právní ochrana.

Tato hypotéza je částečně **potvrzena**. V každém případě bude záviset na subjektivním posouzení dané skutečnosti.

Použití institutu krajní nouze může nastat při řízení vozidla s právem přednosti v jízdě na místo zásahu, kdy je na řidiče tohoto vozidla pohlíženo jako na běžného občana, tedy zavínil-li velmi vážnou nehodu, či někoho smrtelně zranil, dostává se poté do soudního řízení, které je vedeno na základě trestního, občanského i přestupkového práva. Při jízdě k této události za použití výstražné a světlené signalizace je nutno vzpomenout i na institut práva s předností přednosti v jízdě, který je zakotven v silničním zákoně, ale ani tento institut neopravňuje ohrozit ostatní účastníky provozu. Proto si řidič takového vozidla musí počínat obzvláště opatrně při projíždění např. křižovatek za světelného signalizačního upozornění, které přikazuje vozidlům stát jedoucím v jeho směru zastavit.

DISKUSE

Institut krajní nouze se dle poznatků příliš nevyužívá během zásahu, ale může být použit v případě dopravní nehody, při dopravě na místo zásahu. Z důvodu posuzování případných dopravních nehod zaviněnými příslušníky HZS, konkrétně řidičů hasební techniky a jiných vozidel směřujících na místo události, kdy je na tyto řidiče pohlíženo jako na běžné účastníky silničního provozu. I přes nespornou výhodu jízdy vozidel s právem přednosti v jízdě dle § 41 zákona č. 361/2000 Sb., o provozu na pozemních komunikacích a o změnách některých zákonů, nemůže řidič při jízdě pod výstražnými světly na místo události ohrozit ostatní účastníky silničního provozu. Pro tento důvod je třeba dbát zvýšené pozornosti právě na příslušníky, kteří jsou řidiči, či strojníci hasební techniky i jiných vozidel HZS a dávat ten nejvyšší apel jejich přípravě pro zvládnutí dopravení posádky a techniky na místo události efektivně, ale bezpečně.

V rámci teoretické části této práce jsme se zaměřili na správné uchopení krajní nouze jako institutu vylučující protiprávnost, kde jsme tento pojem zasadili do výčtu a porovnání dalších a ostatních okolností, při kterých čin jinak trestný, není trestným činem. Následně jsme judikaturami dokázali tento institut uvést z legislativních rámců do praxe.

Kvalifikačních vysokoškolských prací na téma krajní nouze, či okolností vylučujících protiprávnost je bezpočet, nezbyvá než zkonstatovat fakt, že se jedná v každé práci o ucelený přehled použití tohoto institutu, který je právně velmi dobře ošetřen i vysvětlen. Nicméně v tomto ohledu, je více než potřebné, se zaměřit na judikáty jednotlivých soudů, kdy se rozhodovalo, zda budou naplněny všechny podmínky k uznání daného jednání v krajní nouzi. Pro tento důvod se diplomová práce, zejména v této části, zaměřila na vyhledávání judikatur, protože žádná situace nejeví znak identičnosti. Proto je zapotřebí ke každému případu přistupovat s aspektem na jeho jedinečnost a správně posoudit všechny okolnosti, které vylučují protiprávnost.

Praktická část této diplomové práce se zabývá dopravními nehodami, které byly zaviněny hasiči – řidiči. I přes skutečnost právě probíhající celosvětové pandemie, kdy na pokyn Ministerstva vnitra - Generálního ředitelství HZS ČR byly uzavřeny všechny

instituce HZS pro přístup veškeré veřejnosti, se podařilo díky navázané spolupráci při praxích autorky během léta 2020 získat rozhovory s vybranými zástupci operačního řízení HZS Královéhradeckého kraje, kteří disponují znalostmi a zkušenostmi v problematice týkající se krajní nouze v operačním řízení a zároveň jsou řidiči hasební techniky, veliteli svých družstev, rot, či metodici na úseku IZS a operačního řízení. Rozhovory byly limitovány také časem, kdy byli přítomní příslušníci na dané směně odvoláni k zásahu, tedy nemohlo dojít ke zdárnému ukončení rozhovoru a tím ke shromáždění relevantních informací z důvodu jejich neúplnosti.

Hlavní náplní strukturovaného rozhovoru bylo pokládání otázek se společným tématem užití institutu krajní nouze zejména příslušníkům HZS z řad řidičů hasičské techniky. Zde bylo účelem zjistit postavení jednotlivých jedinců k dané problematice, vyjádření daných kladů a záporů této funkce, tak aby bylo možné zmapovat úskalí této specifické činnosti. Cílem kladených otázek bylo zjistit podstatné okolnosti ohledně možného použití institutu krajní nouze při jednáních, které nezaštiťuje zákon o HZS.

Z našich rozhovorů vyplývá na povrch nedostatečná právní úprava, zejména je jmenován požadavek na její novelizaci. Jako další výsledek výzkumu můžeme považovat i zhodnocení povědomosti zejména o naléhavosti věnování se hasičům, pracovníkům strojní služby a řidičům, která byla zmiňována zejména z řad příslušníků HZS Královéhradeckého kraje, zastávající velitelské funkce. Tento fakt můžeme podložit daty ze Statistické ročenky za rok 2020 (Nedělníková, 2021), kde jsou na prvním místě znázorněny klimatické podmínky, které hrají prim zejména při dopravě na místo události, ale i při jednotlivých zásazích. Na druhém místě jsou uvedeny obtížné cesty na místo zásahu, kde jsou řidiči vystaveni vyššímu tlaku. Při těchto jízdách je nutné manipulovat s technikou na často prostorově obtížném místě, zúžené komunikaci, přeplněných sídlištních parkovišť. Na tato těžce přístupná místa se na základě fyzikálních zákonů hasičské vozidlo má jen malou možnost dostat bez způsobení malých havárií, či mechanického poškození okolních vozidel.

U rozhovorů, v rámci návaznosti nehody hasičských vozidel, se často řešila i právní ochrana řidičů hasičské techniky. I přes zcela známá rizika, která představuje řízení

hasičských vozidel, zůstává otázka změny v oblasti ochrany příslušníka, který zavinil nehodu s úmrtím, stále nedořešená.

Vždy záleží na posouzení té dané nehody na soudní instanci. Příkladem můžeme uvést usnesení Nejvyššího soudu, jež se týká problematiky zavinění ve formě trestného činu usmrcení z nedbalosti podle § 147 trestního zákoníku a trestného činu těžkého ublížení na zdraví z nedbalosti podle § 143 odst. 1 trestního zákoníku v případě dopravní nehody, kterou způsobí řidič s právem přednostní jízdy podle § 41 odst. 1 zákona č. 361/2000 Sb., o provozu na pozemních komunikacích, ve znění pozdějších předpisů, kde při střetu s jiným účastníkem silničního provozu. Nejvyšší soud vyslovil v tomto rozhodnutí závěr: *„Pokud je u shora zmíněných trestných činů nedbalost spatřována v porušení povinnosti podle § 18 odst. 1 zákona o silničním provozu, je nutné zjistit ty konkrétní okolnosti, kterým byl řidič povinen přizpůsobit rychlost jízdy a které s ohledem na konkrétní situaci v době nehody mohl objektivně předvídat. Za okolnost, již pachatel nemohl podle § 18 odst. 1 zákona o silničním provozu předvídat, lze pak u řidiče s právem přednostní jízdy, jenž dodržel všechny povinnosti podle § 41 odst. 1 zákona o silničním provozu a vjel do křižovatky na červený světelný signál, považovat situaci, kdy jiný účastník provozu na pozemních komunikacích, kterého v daných souvislostech nemohl tento řidič vidět, nesplní povinnosti stanovené § 41 odst. 7 zákona o silničním provozu.“* Po takovém řidiči nelze požadovat jistotu, že projede konkrétní úsek bez nebezpečí, ale jen to, aby jeho jízda nepřekročila míru nebezpečí přiměřenou konkrétní situaci. *„Řidič jedoucí s vozidlem s právem přednostní jízdy proto musí za všech okolností důvodně předpokládat, že i ti účastníci silničního provozu, kteří ho nevidí, po zaslechnutí zvukového signálu, které užívá vozidlo s právem přednostní jízdy, přizpůsobí své chování zákonem stanovené povinnosti.“* Řidič s právem přednosti v jízdě musí vyhodnocovat situaci a také je povinen přizpůsobit rychlost své jízdy i ostatním okolnostem, ovšem rovněž jen tehdy, existuje-li o nich řidičova povědomost. *„Nelze na něm například opodstatněně požadovat, aby rychlost jízdy přizpůsobil předpokladu, že z ulice, do které nevidí, vyjede jiný účastník provozu na pozemních komunikacích, který jeho právo přednostní jízdy nerespektuje“.* (NSS 8 as 63/2018)

U bakalářské práce na velmi podobné téma, s názvem Institut krajní nouze v operačním řízení Hasičského záchranného sboru České republiky (Kralík, 2013), kde byl zformulován přínos této bakalářské práce: „*Za hlavní přínos bakalářské práce je možné považovat strukturovaný rozbor činností hasičů v krajní nouzi při odstraňování nebezpečí, jež hrozí zákonem chráněnému zájmu.*“ Nicméně, v duchu zákona č. 320/2015 Sb., o Hasičském záchranném sboru České republiky výčet těchto činností příslušníků nespadá do jednání za použití institutu krajní nouze. Příkladem můžeme uvést v bakalářské práci zmiňované zdolávání požáru, technickou pomoc či evakuaci osob. Tyto uvedené úkony spadají pod pravomoci, kterými disponují příslušníci HZS díky zákonu o HZS, pod podmínkou splnění všech náležitostí daných tímto zákonem. Laicky řečeno, jedná se o úkoly dané jednotlivému příslušníkovi, které je povinen bez odkladu splnit. Institut krajní nouze by mohl být použit jen v případě již zmíněné dopravní nehody, kterou zavinil řidič vozidla s právem přednosti v jízdě, kde v tomto ohledu nezbývá než souhlasit. Na tohoto řidiče hasičského vozidla je pohlíženo jako na občana, tedy musí se řídit silničním zákonem č. 361/2000 Sb., o provozu na pozemních komunikacích a o změnách některých zákonů. Dle tohoto zákona však existuje výjimka, v podobě § 41 Jízda vozidel s právem přednosti v jízdě, která při plnění úkolů souvisejících s výkonem zvláštních povinností užívají zvláštního výstražného světla modré nebo modré a červené barvy, případně doplněného o zvláštní zvukové výstražné znamení, kdy řidič tohoto vozidla není povinen dodržovat předpisy spojené například s nejvyšší povolenou rychlostí, či při průjezdu křižovatkou nerespektovat světelné signalizační zařízení, tzv. semaforey. Je však povinen dbát potřebné opatrnosti, aby neohrozil bezpečnost provozu na pozemních komunikacích. Další práce zabývající se touto problematikou použití krajní nouze při operačním řízení již nebyly objeveny.

Vzhledem k zaměření praktické části na použití institutu krajní nouze při dopravní nehodě zaviněné příslušníkem HZS se autorka zaměřila na práce s podobným tématem. Po analýze dostupných vysokoškolských prací na téma nehod u vozidel HZS, musí autorka konstatovat jejich značně omezené množství. Nicméně, pro porovnání dosažených výsledků v praktické části se jeví jako vhodná práce na téma Analýza dopravní nehodovosti Hasičského záchranného sboru Středočeského kraje při řešení mimořádných událostí a krizových situací (Hamplová, 2018). Ač byla tato práce

vytvořena na základě dat z HZS Středočeského kraje, vykazuje poměrně shodné vyhodnocení dat našich analýz. Shodnost můžeme sledovat například v poukazování na nutnost věnovat se řidičům hasičské techniky, kde by ignorace tohoto mohla způsobovat fatální následky. Hamplová (2018) ve své práci došla ke stejnému závěru, shodně uvádí fakt potřeby se věnovat prohlubování praxe řidičů a také hodnotí přínosnost dalšího vzdělávání ohledně bezpečné jízdy: „*Je přínosné zachovat možnost absolvování škol smyků a jízd zručnosti v pravidelných intervalech, kde do budoucna bude záležet zejména na finančním zajištění.*“

Důvodem výzkumu zaměřeného zejména na dopravní nehody zaviněné příslušníky HZS je značná medializace případů, které se týkají zejména dopravních nehod, kdy dojde k úmrtí příslušníka HZS či občana vlivem zanedbáním, či porušením bezpečnostních postupů. Inspirací této práce byl podmíněčně odsouzený řidič hasičského vozidla, konkrétně cisterny, kdy vlivem špatných rozhodnutí a nezvládnutí situace, tato cisterna havarovala. Při tomto incidentu přišel o život velitel jednotky a další příslušníci spolu s ostatními účastníky provozu, včetně řidiče cisterny, byli těžce zraněni. Těchto případů ku prospěchu řidičů hasičské techniky není mnoho, ale pokud se vlivem nešťastných událostí nehoda s takovými následky stane, vždy bude veřejnost hledat viníka. Nicméně pokud hasič – strojník, řídí na svou zodpovědnost cisternu i se spolujezdcí a vlivem nešťastných událostí se stane nehoda s vážnými následky, musí být pokaždé souzen obdobně jako řidič osobního automobilu, který způsobí havárii za obdobných podmínek, ale s tím rozdílem, že tento řidič nejede zachraňovat životy, majetek a jiné hodnoty?

Mezi navrhované možné změny i na základě SWOT analýzy můžeme zařadit s důrazem na specifitější nároky řidičů hasičské techniky, rozborů jednotlivých dopravních nehod a dostupných informací týkající se příčin vzniku dané nehody při provozu na pozemních komunikacích. Tyto relevantní informace by měly vzniknout v co nejkratším čase v jednotném a uceleném zpracování. V rámci prevence školení řidičů by se poté tato data dala využít v podobě nahrávek záznamů z kamer, které jsou k dispozici v každém vozidle. Tato videa by se mohla pouštět příslušníkům s touto specifickou funkcí pro detailnější rozborů nebezpečných situací dopravních nehod, ale i

jiných skutečností, které brání hasičské technice a příslušníkům HZS plynulému a bezpečnému přesunu na místo mimořádně události. Tyto zábrany se objevují v podobě okolností, kdy dochází k blokování zásahového vozidla, neumožnění průjezdu, či situací, kdy zásahové vozidlo musí výrazně brzdit, nebo i zastavit, aby zabránilo případnému střetu s jiným vozidlem či předmětem. Tento materiál by mohl posloužit k rozboru problematických míst v obcích či k nevhodně řešené pozemní komunikaci, respektive v rámci bezpečného dopravního prostředí.

Obdobné myšlenky bylo využito v právě probíhající kampani na průjezdnost sídlištních lokalit s názvem „3 metry k životu“. Cílem této kampaně bylo zkoušet průjezdnost vybraných lokalit a parkující řidiče tímto upozorňovat a pozitivně motivovat ke správnému parkování a respektování dodržení průjezdnosti daných míst.

V rámci prevence je nezbytné se zaměřit přímo na řidiče hasičské techniky v podobě praktických výcviků a jízdy se zásahovou technikou, a to nejlépe s technikou, ke které jsou přiděleni, kterou řidiči skutečně řídí. Účelné by bylo absolvovat výcvik či kurz mnohem častěji během jednoho roku, tedy vyzkoušet si jízdu při všech ročních obdobích, která svou specifičností mění podmínky pro bezpečnou a plynulou jízdu. Náročnost zabezpečení výcviků je však limitována celou řadou skutečností, a to zejména požadavkem akceschopnosti jednotek v pohotovosti, kterou jsme si i vyzkoušeli v rámci řízených rozhovorů.

Dalším vítaným pozitivním vlivem dle autorky na vnímání funkce strojník a hasič – strojní služba, zejména z řad hasičů bez zařazení, by mělo být vyšší osobní finanční ohodnocení příslušníka spojené s řízením vozidla, které by bylo dáno koncepčně napříč krajem. V současnosti je tato možnost ponechána přímo na rozhodnutí samotných ředitelů územních odborů.

V neposlední řadě je zapotřebí pravidelně novelizovat zákony, které by přinesly větší oporu nejen pro tyto nehody se ztrátami na životech, či zraněním příslušníků i občanů. Ale tyto novelizace by posloužily i pro předcházení nechtěným situacím nebo k urychlení dopravy na místo události, které by bylo zároveň efektivní. Z rozhovoru s metodikem na úseku IZS a operačního řízení vyplynul apel na novelizaci stávajících

zákonů, či nařízení, které by reflektovaly změny v dynamicky vyvíjející se současnosti, kde tempo udává nejen stále se zdokonalující technika. Je zapotřebí i adekvátně reagovat a přizpůsobovat se trendu nabízení a zejména zatraktivnění pracovních pozic v rámci náborových spotů vysílaných v rámci medií. Obdobně po vzoru Policie ČR či Armády ČR.

Finálním doporučením autorky práce v oblasti krajní nouze je vydání judikátů zaměřených zejména na případy užití okolností vylučujících protiprávnost příslušníky HZS, ale i Policie ČR a zdravotníky, kteří musí zakročit k uchránění svého vlastního zdraví či života jednáním, které by mohlo být posuzováno jako protiprávní. Důvodem vydání judikátů je stále se zvyšující agresivita proti těmto profesím. Dané informace, které by byly podstoupeny po úpravě i veřejnosti, by mohly být funkční zejména v prevenci, či jistému propagování „správného“ chování občanům obdobně jako tomu bylo u kampaně „3 metry k životu“, či při spotech od společnosti BESIP, které se týkaly agresivity a snížené ohleduplnosti za volantem.

ZÁVĚR

Příslušníci jednotek HZS v celé naší zemi nasazují vlastní životy v zájmu ochrany společensky významných hodnot, jako jsou lidské životy, zdraví, majetek, životní prostředí. Jedná se o hodnoty, které jsou ústavními zákony garantovány všem občanům České republiky bez rozdílu. K tomu, aby hasiči dostáli k uchránění těchto hodnot během jejich bezprostředního ohrožení, musí porušit nebo omezit jiné chráněné zájmy, které se týkají zpravidla osob a jejich majetku, které na vzniku nebezpečného stavu nemají žádné viny, proto je důležité počínat si tak, aby při likvidaci nebezpečných stavů nevznikla ostatním osobám bezdůvodná újma nebo škoda a zásah do jejich práv a svobod byl co možná nejšetrnější. Vždy by měla hodnota uchráněných hodnot přesahovat hodnoty škod.

Provést efektivní a zároveň včasný zásah příslušníky HZS bez omezení ostatních účastníků mimořádné události, krizových stavů, či způsobení škody na majetku třetích osob, je prakticky nemožné. Společným smyslem pro jednotky požární ochrany při zdolávání a řešení nebezpečných stavů by však měl být fakt nadřazenosti chráněného zájmu, jenž je předmětem záchranných a likvidačních prací, kdy musí mít přednost před zájmy porušovanými. Naštěstí je toto zaneseno v právech příslušníků HZS za účelem ochrany chráněného zájmu v rámci zákona č. 320/2015 Sb., o Hasičském záchranném sboru a o změně některých zákonů, tudíž by se nejednalo v těchto případech o protiprávní jednání vybočující z mezí krajní nouze.

Závěrem lze říci, že institut krajní nouze, při nezákonném jednání, by se v případě příslušníků HZS dal teoreticky využít při dopravě na místo zásahu, a to konkrétně hasičem – řidičem, strojní službou, kdy je na řidiče hasební techniky pohlíženo jako na civilní obyvatelstvo s výjimkou, která je zanesena v silničním zákoně. Výjimka spočívá v právu přednosti v jízdě, kdy se toto vozidlo s výstražným a zvukovým zařízením nemusí řídit některými ustanoveními tohoto zákona, jako je např. nejvyšší povolená rychlost, či nemusí uposlechnout signalizaci na semaforu. Při nehodách, kdy jej zavíní řidič hasební techniky je pohlíženo na tyto viníky, jako na běžné občany, proto si musí počínat velmi opatrně. I když jedou na místo zásahu pod světelným a signalizačním zařízením nesmějí tito řidiči omezit či ohrozit ostatní účastníky dopravy.

9 SEZNAM POUŽITÝCH ZKRATEK

CNP	Civilní nouzové plánování
ČR	Česká republika
GŘ HZS – MV	Generální ředitelství Hasičského záchranného sboru – Ministerstvo vnitra
HZS	Hasičský záchranný sbor
IZS	Integrovaný záchranný systém
PO	Požární ochrana
ZZS	Zdravotnická záchranná služba

SEZNAM OBRÁZKŮ

Obrázek 1 - Události řešené JPO	41
Obrázek 2 - Negativní vlivy u zásahů	42
Obrázek 3 - Grafické znázornění vyhodnocení SWOT analýzy	61

SEZNAM TABULEK

Tabulka 1 - přehled druhů událostí se zásahy JPO od roku 2016–2020	40
Tabulka 2 - Usmrcení (U) a zranění (Z) hasiči při zásazích v letech 2016–2020	42
Tabulka 3 - SWOT analýza doprava na místo zásahu.....	54
Tabulka 4 SWOT analýza doprava na místo zásahu vyhodnocení	61

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha č. 1	78
Příloha č. 2	83

10 CITOVANÁ LITERATURA

CARD, Richard a MOLLOY, Jill. 2016. *Card, Cross & Jones: Criminal law.* 22nd Edition. Oxford: Oxford University Press, 2016. ISBN: 978-0-19-875-309-4.

ERB, V. 2003. *Münchener Kommentar zum Strafgesetzbuch.* München: C. H. Beck, 2003. ISBN: 978-3-406-48825-2.

HAMPLOVÁ, Pavla. *Analýza dopravní nehodovosti Hasičského záchranného sboru* [Online]. Kladno 2018:, [cit. 2021-04-20]. Dostupné z: <https://dspace.cvut.cz/bitstream/handle/10467/80778/FBMI-DP-2018-Hamplova-Pavla-prace.pdf?sequence=-1&isAllowed=y>. Diplomová práce. ČVUT, Fakulta biomedicínského inženýrství. plk. RNDr. Tomáš Holec, 2018.

HEJDA, Jan a kolektiv. 2007. *Vybraná témata kriminalistiky a trestního práva.* Praha: Oeconomica, 2007. ISBN: 978-80-245-1163-4.

HENDL, Jan a BLAHUŠ, Petr. Sekundární data. *Metody získávání dat.* [Online] Fakulta tělesné výchovy a sportu Univerzity Karlovy. [cit 2021-03-26]. Dostupné z: <http://web.ftvs.cuni.cz/hendl/metodologie/metodysberdat.htm#Sekun>.

CHMELÍK, Jan, NOVOTNÝ, František a STOČESOVÁ, Simona. 2016. *Trestní právo hmotné. Obecná část.* Plzeň: Aleš Čeněk s.r.o., 2016. str. 312. ISBN: 978-80-7380-583-8.

JELÍNEK, Jiří a kolektiv. 2019. *Trestní právo hmotné.* 7. aktualizované a doplněné vydání. Praha: Leges, 2019. ISBN: 978-80-7502-380-3.

JEMELKA, Luboš a VETEŠNÍK, Pavel. 2020. *Zákon o odpovědnosti za přestupky a řízení o nich. Zákon o některých přestupcích. Komentář.* 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2020. str. 1050. ISBN: 978-80-7400-772-9.

JEŘÁBEK, Hynek. 1992. Metody získávání dat. *Web Fakulty tělesné výchovy a sportu Univerzity Karlovy*. [Online] 1992. [cit. 2021-03-25]. Dostupné z: <http://web.ftvs.cuni.cz/hendl/metodologie/>.

KOZEL, Roman, MYNÁŘOVÁ, Lenka a SVOBODOVÁ, Hana. 2011. *Moderní metody a techniky marketingového výzkumu*. Praha: Grada Publishing a.s., 2011. ISBN: 978-80-247-3527-6.

KRÁLÍK, Jindřich. *Institut krajní nouze v operačním řízení Hasičského záchranného sboru*. České Budějovice 2013:, [cit. 2021-04-20]. Dostupné z: https://theses.cz/id/9juiqd/BP_-_Krlk_2013.pdf. Bakalářská práce. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích. Pedagogická fakulta a Vysoká škola ekonomická v Praze Fakulta managementu v Jindřichově Hradci, 2013

NEDĚLNÍKOVÁ, Hana a kolektiv. 2021. *Statistická ročenka 2020*. [editor] Libuše Chovkov. 2021, 3/2021.

Podmínka pro hasiče, který převrátil cisternu a zabil spolujezdce, je pravomocná.
ČTK. 2019. Praha: ČTK, 2019. ISSN: 1213-5003.

PRÁŠKOVÁ, Helena. 2013. *Základy odpovědnosti za správní delikty*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013. str. 446. ISBN: 978-80-7400-456-8.

SKUTIL, Martin. 2011. *Základy pedagogicko-psychologického výzkumu pro studenty učitelství*. Praha: Nakladatelství Portál, 2011. ISBN: 978-80-7367-778-7.

SLUKA, Vilém. 2019. Výkladový terminologický slovník některých pojmů používaných v posouzení rizik závažné havárie pro účely zákona o prevenci závažných havárií. *Výzkumný ústav bezpečnosti práce*. [Online] VÚBP, v.v.i., 2019. [cit. 2121-02-24]. Dostupné z: <https://vubp.cz/soubory/prevence-zavaznych-havarii/metodiky/vykladovy-terminologicky-slovník-unor-2019.pdf>.

2012. Směrnice Evropského Parlamentu a Rady 2012/18/EU o kontrole nebezpečí závažných havárií s přítomností nebezpečných látek a o změně a následném zrušení směrnice Rady 96/82/ES. [Online] 2012. [cit. 2021-02- 24] Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/PDF/?uri=CELEX:32012L0018&from=EN>.

2011-2021. SWOT analýza. *ManagementMania.com*. [Online] Wilmington (DE), 30. Zář 2011-2021. [cit. 2021-03-25]. Dostupné z: <https://managementmania.com/cs/swot-analyza>. ISSN: 2327-3658.

ŠÁMAL, Pavel a kolektiv. 2012. *Trestní zákoník I: komentář*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012. ISBN: 978-80-7400-428-5.

ŠČERBA, Filip a kol. 2020. *Trestní zákoník. Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2020. str. 3331. ISBN: 978-80-7400-807-8.

ŠUBRT, Václav. 2002. *Zákon o požární ochraně s komentářem: zákon č. 133/1985 Sb., o požární ochraně, jak vyplývá z úplného znění vyhlášeného pod č. 67/2001 Sb.* Praha: Rego, 2002. str. 110. ISBN: 80-86648-03-6.

ŠVESTKA, Jiří, DVOŘÁK, Jan a FIALA, Josef. 2021. *Občanský zákoník. Komentář*. 2. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2021. str. 732. Sv. Svazek VI. ISBN: 978-80-7598-955-0.

VILÁŠEK, Josef, FIALA, Miloš a VONDRÁŠEK, David. 2014. *Integrovaný záchranný systém ČR na počátku 21. století*. Praha: Nakladatelství Karolinum, 2014. str. 190. ISBN: 978-80-246-2477-8.

VOKOUN, Rudolf. 1989. *Vybrané aktuální otázky nutné obrany a krajní nouze*. Praha : Acta Universitatis Carolina-Iuridica, 1989.

ZHÁNĚL, Jiří, HELLEBRANDT, Vladimír a SEBERA, Martin. 2014. *Metodologie výzkumné práce*. Brno: Masarikova univerzita fakulta sportovních studiích, 2014. ISBN: 978-80-210-6857-5.

ZPĚVÁK, Aleš. 2019. *Zákon o integrovaném záchranném systému. Komentář.* Praha: Wolters Kluwer ČR, 2019. str. 164. ISBN: 978-80-7598-199-8.

SEZNAM PRÁVNÍCH PŘEDPISŮ

- Ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky;
- Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník;
- Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník;
- Zákon č. 133/1985 Sb., o požární ochraně, ve znění pozdějších předpisů;
- Zákon č. 239/2000 Sb., o integrovaném záchranném systému, ve znění pozdějších předpisů;
- Zákon č. 240/2000 Sb., o krizovém řízení a o změně některých zákonů (krizový zákon);
- Zákon č. 250/2016 Sb., o odpovědnosti za přestupky a řízení o nich;
- Zákon č. 273/2008 Sb., o Policii ČR, ve znění pozdějších předpisů;
- Zákon č. 350/2015 Sb., o Hasičském záchranném sboru České republiky, ve znění pozdějších předpisů;
- Zákon č. 361/2000 Sb., o provozu na pozemních komunikacích a o změnách některých zákonů
- Zákon č. 361/2003 Sb., o služebním poměru příslušníků bezpečnostních sborů, ve znění pozdějších předpisů;
- Zákon č. 374/2011 Sb., o zdravotnické záchranné službě, ve znění pozdějších předpisů;
- Vyhláška Ministerstva vnitra č. 35/2007 Sb., o technických podmínkách požární techniky, ve znění pozdějších předpisů;
- Vyhláška Ministerstva vnitra č. 247/2001 Sb., o organizaci a činnosti jednotek požární ochrany, ve znění pozdějších předpisů;
- Vyhláška Ministerstva vnitra č. 328/2001 Sb., o některých podrobnostech zabezpečení integrovaného záchranného systému, ve znění pozdějších předpisů;

- Vyhláška Ministerstva vnitra 328/2001 Sb., o některých podrobnostech zabezpečení integrovaného záchranného systému;
- Směrnice Evropské unie 2012/18/EU neboli Seveso III.

SEZNAM JUDIKATURY

- Usnesení Nejvyššího správního soudu, sp. značka: 5 As 10/2011
- Usnesení Nejvyššího správního soudu, sp. značka 7 As 17/2005
- Usnesení Nejvyššího správního soudu, sp. značka 5 As 34/2007
- Usnesení Nejvyššího správního soudu, sp. značka 1 As 1/2008
- Usnesení Nejvyššího správního soudu, sp. značka 8 As 63/2018

PŘÍLOHA Č. 1

Rozhovor s respondentem č. 1

Muž, velitel čety, 10 let praxe u HZS. Respondent má povědomí o institutu krajní nouze, ale podotkl, že příslušníci HZS nejednají v krajní nouzi, nýbrž jejich jednání je jednoznačně podloženo zákonem č. 320/2015 Sb., o Hasičském záchranném sboru, kde jsou na místo vysláni za účelem záchranných, nebo likvidačních prací: *„Je potřeba si říct, že institut krajní nouze nepoužíváme už z toho titulu, protože nás vždy na zásah někdo vysílá, čili si nás občané volají o pomoc a my dostáváme příkaz toto splnit.“* Respondent o medializovaném případě odsouzeného hasiče z Šumperska, má nějaké povědomí, ale dle jeho slov: *„Zde bych rozlišoval, jestli to je nehoda pouze hasičského vozidla, nebo nehoda s někým. Když je to nehoda pouze hasičského vozidla, tak vina je většinou jasná, tedy pokud tam není nějaká např. technická závada, ale pokud je u té nehody další účastník ať přímo nebo nepřímo, tak to nedokážu rozsoudit, protože neznám detaily této nehody, nicméně jsem o ni slyšel.“* Na otázku ohledně dostatečné právní ochrany pro příslušníky u těchto „sporných“ případů byla odpověď očekávatelná: *„Právní legislativa je bohužel psaná právníky, ale již ne těmi lidmi, kteří se každodenně pohybují v tomto prostředí, tudíž má zákonitě nedostatky.“* V rámci „péče“ zejména o řidiče – strojníky respondent popisoval systém vzdělávání a udržování „řidičské kondice“: *„Kdo kondiční jízdy nemá absolvované, tak v podstatě nemůže řídit. Musí si ty kondiční jízdy odjezdit, aby mohl řídit auta. Před několika lety se začalo se Školami smyků, které pokračují dodnes.“* Dále respondent dodal velmi důležitou zmínku: *„V situacích, kdy hasiči pravidelně řídí na výjezdy, tak ty kondiční jízdy nemusí mít, to už by postrádalo smysl.“* Na další otázku ohledně výjezdu a určité obavy, že jednání, které vede k nechtěným důsledkům (např. usmrcení občana, či kolegy) z možného postihu orgánů činných v trestním řízení odpověděl respondent č. 1. následovně: *„Člověk na to myslí pořád, protože ač máme výstražné, zvukové a světelné zařízení, tak si stejně musíme počínat, tak abychom nikoho neohrozili na životě a zdraví.“* Po krátkém zamyšlení dodává: *„Záleží také, na co jedeme, když jedeme například na nějaký spadlý strom, tak tam určitě ten stres celé jednotky nebude tak veliký, jako když jedeme vyprošťovat nějaké děti z nabouraného auta, tím je dle mého názoru potřeba tu jízdu a všechny úkony přizpůsobit povaze zásahu.“* Na poslední otázku

ohledně tendence u lidské bezohlednosti podotkl velmi zajímavou skutečnost: „*Co se týká bezohlednosti, tak to plyne z hustoty silničního provozu. Když budeme mít víc dálnic, více silnic vyšší kategorie, tak se uvolní provoz ve městě a myslím si, že ti řidiči nebudou tak bezohlední, a tak nervózní. Protože žijeme ve velkém městě, v dopravních špičkách, kdy tu stojí půlka městského okruhu, ti lidé jsou pochopitelně naštvaní. Například, když je 35° ve stínu, většina aut nemá klimatizaci, tak se nedivím, že tam ta naštvanost je a s tím se pojí i větší neochota s uděláním záchranářské uličky.*“ Respondent se vyjádřil i k možným způsobům, jak minimalizovat tuto lidskou „bezohlednost“ bez ohledu na to, čím vzniká: „*Kdyby byly vystavěny obchvaty, silnice vyšší kategorie, tak by ten provoz ubyl, myslím si, že tato naštvanost a frustrace by také poklesla. Ale zase to nevyřešíme my, to je řešení dlouhodobé a bohužel zcela na jiných lidech než na hasičích.*“

Rozhovor s respondentem č. 2

Muž velitel čety, 10 let praxe u HZS, zároveň také řidič – obsluha požární techniky. Respondent má taktéž povědomí o pojmu krajní nouze, ale shodně podotkl, že příslušníci HZS nejednají v krajní nouzi: „*Institut krajní nouze je spíše pro dobrovolné jednotky, možná spíše uznatelnější, tak jak v podstatě jednají a uplatňuje se spíše v nebezpečí z prodlení, my, jako příslušníci HZS tu sedíme na stanici, občan volá o pomoc a my jsme poté vyslaný za účelem, že tam jedeme zachraňovat, nebo provádět nějaké hasební nebo likvidační práce.*“ Respondent o medializovaném případě odsouzeného hasiče z Šumperska, má taktéž nějaké povědomí, ale u tohoto případu konkrétně nebyl a považuje za velmi těžké soudit tento případ, protože nebyl obeznámen se žádnými spisy: „*Vím to jako vy z médií a z doslechu. Můžeme si sami pro sebe o tomto případě myslet cokoli, ale opravdu se neodvážu k tomu více říct, protože neznám všechny detaily. Jezdím jako řidič, vlastně i jako velitel, takže to vnímám z obou stran a je to strašně těžký tomu řidiči vidět do hlavy v té konkrétní situaci, kdy se během dvou vteřin může odehrát více věcí a situací.*“ Dle jeho slov je odpověď na otázku týkající se „dostatečné“ právní ochrany pro příslušníky těžká: „*S legislativou jsem samozřejmě seznámen, ale dle mého názoru je psána v obecné rovině. My se řídíme systémem předpisů a metodik, kdy disponujeme určitými postupy, metodami, podle kterých postupujeme. V tomto případě můžeme uvést, že i ta jízda jako taková je vlastně*

zákonem definována, nalezneme tam způsob výjezdu, jak se dopravujeme na to místo mimořádné události, použití výstražných zařízení a tak dále. Bohužel posouzení každého „vadného“ chování je již na soudci.“ Na další otázku týkající se „péče“ zejména o řidiče – strojníky respondent popisoval systém vzdělávání a udržování „řidičské kondice“: *„Máme princip kondičních jízd, to znamená, že ten člověk by měl být v podstatě stále v režimu, „že řídí“. Aby se nestalo, že tu budeme mít řidiče, který například půl roku neřídil. Když se stane, že náhodou nějakou dobu nejezdí, zrovna je například na jiném vozu, než jsou ty výjezdy, tak je to ošetřeno kondičními jízdami, kdy je toto ukotveno v řádu strojní jízdy, což jsou naše v podstatě interní předpisy, kde je dáno určitý počet kilometrů, které za danou dobu musí ujet. Zhruba jednou měsíčně by každý řidič měl to auto řídit.“* Na další otázku ohledně určité obavy, že jednání při zásazích, které vede k nechtěným důsledkům (např. usmrcení občana, či kolegy) z možného postihu orgánů činných v trestním řízení odpověděl respondent č. 2: *„Řidič má zodpovědnost za ty lidi, které veze k zásahu, velitel má zodpovědnost za všechny na místě zásahu, takže ta obava trošičku plyne z té odpovědnosti. Člověk si to samozřejmě nepřipouští, nebo se o to minimálně snaží, ale když se něco stane, tak vyjde najevo příčina. Buďto se to stane nějakým zanedbáním, nebo špatným rozhodnutím, ale určitě to není tak, že ten řidič si sedne do auta, pokřičuje se a řekne si: „Na zásah přijedu jako první, hlava nehlava,“ to opravdu ne.“* Po krátké odmlce dodává: *„Pořád balancujeme na hraně žiletky, protože my samozřejmě chceme jet tak, abychom tam byli co nejdříve, samozřejmě jedeme, co nejopatrněji dokážeme, ale jako v běžném životě se autonehody stávají, v tomto případě jsme tomu o krok blíž, protože projíždíme křižovatky na červenou, do zatáček vjíždíme v podstatě na velmi velké hraně.“* I respondent č. 2 odpovídal na poslední otázku ohledně tendence u lidské bezohlednosti: *„Já, co to vnímám, tedy řídím 10 let, tak za bezohlednost je vcelku stejná, nehorší se ani nelepší. Spíš si myslím, že všichni lidi se snaží. Zpravidla vnímám, že to je z nepozornosti a možná trochu hlouposti.“* Na otázku k možným způsobům, jak minimalizovat lidskou bezohlednost respondent podotkl: *„Určitě jsme na dobré cestě, jak lidem ukázat, že bezohlednost se konkrétně v silničním provozu moc nevyplácí, rozhodně vidím výrazné zlepšení za poslední 2–3 roky, vlastně od té doby, co se dělá záchrannářský pruh, lidé se doopravdy snaží, a to velmi oceňujeme.“*

Rozhovor s respondentem č. 3

Muž velitel jednotky, 11 let praxe u HZS, zároveň metodik oddělení IZS a služeb operačního řízení. Respondent má velmi velké povědomí o institutu krajní nouze, ale shodně s ostatními podotkl, že příslušníci HZS nejednají v krajní nouzi: *„Jako příslušníci HZS jednáme dle zákona o HZS, kde jsou všechny naše metody a postupy ošetřeny tímto zákonem a který nám poskytuje i určitou právní ochranu“* Respondent o medializovaném případě odsouzeného hasiče z Šumperska ví: *„Nehody se určitě stávají, bohužel ta zásahová vozidla řídí lidi a ne stroje, ale i tak se musíme řídit legislativou. Dokonce znám i případy, kdy se příslušníku HZS dostalo zastání, kdy bylo proti nim vedeno nějaké správní řízení.“* Na otázku týkající se „dostatečné“ právní ochrany pro příslušníky respondent č. 3 odpověděl: *Nechci říct, že je potřeba každého potrestat, to tedy rozhodně ne, ba naopak. Nicméně bohužel legislativa je napsána tak obecně, že prostě ten hasič, který někam jede pomáhat, snaží se a udělá, byť třeba nevědomky chybu, tak je za to nějakým způsobem popotahován. Obecně je celkově legislativa nedotažená do konce, kdy např. kolem našeho zdravotního stavu, kdy má příslušník, byť jen drobnou zdravotní nezpůsobilost, tak musí končit u sboru. Určitě je to dáno i tím, že ta vyhláška je psaná nějakou dobu zpátky, tak nelze podchytit úplně všechno.“* Na další otázku týkající se „péče“ zejména o řidiče – strojníky respondent popisoval systém vzdělávání a udržování „řidičské kondice“: *Z pohledu vedení můžu říct, že se snažíme jít naproti správně připraveným hasičům, máme školení, referenční zkoušky, školu smyku. Ten trend je takový, že je vidět potřeba se těm našim strojníkům věnovat mnohem více, doprava je hustší, auta jsou větší, řidiči jsou nezodpovědnější. Nevidí nás, mají rádio v autě puštěné hlasitěji, než je třeba. Nemám ten názor, že vychováme všechny okolo nás, ale my musíme dělat vše pro to, abychom se co nejrychleji a co nejefektivněji přizpůsobili dnešní rychlé době.“* Na další otázku ohledně určité obavy, že jednání při zásazích, které vede k nechtěným důsledkům (např. usmrcení občana, či kolegy) z možného postihu orgánů činných v trestním řízení odpověděl respondent č. 3 krátce, ale za to výstižně: *„Nevím, jestli se jedná o obavu, nebo strach, ale určitě to ve vás je. Obdobně to má, ale myslím spoustu povolání, jako jsou např. lékaři.“* Po krátkém zamyšlení dodává: *„Příslušníci, co řídí, musí myslet na to, že i tohle je důsledek jejich práce, s tím souvisí i strach nebo obava. Ale*

bohužel naše auta nejsou obrněná a lidé nejsou nesmrtelní, ale také nejsou neomylní. A to je potřeba si stále uvědomovat.“. Dále respondent upozornil na velmi důležitý aspekt, na který by se nemělo u nehod hasičského vozidla: „Na nás se pohlíží, ve chvíli, kdy způsobíme dopravní nehodu, jako když jsme obyčejní řidiči, takže se jede podle silničního zákona. My máme pouze ten institut práva s předností přednosti v jízdě, ale to nás neopravňuje ohrozit ostatní účastníky provozu. Tímto disponují například i řidiči. Ohledně tendence bezohlednosti lidí má tento respondent jasnou odpověď: „Je to takový nekonečný boj, kdy my si něco představujeme, realita je úplně jinde. My bychom potřebovali projet k zásahu, ale zase chápu ty řidiče, kteří bydlí na sídlištích, které jsou projektované před 30 lety, takže v tu dobu nebylo tolik aut, takže teď nejsou ta parkovací místa a kam si mají to auto dát. Nikomu z nás by se nechtělo chodit pro auta 2 km. Náš pohled z hlediska bezpečnosti, my se tam potřebujeme dostat, ty auta jsou větší, mají větší poloměr zatáčení, takže je problém tam zajet. Jednoduše řečeno, rozumím oběma stranám.“

PŘÍLOHA Č. 2

MINISTERSTVO VNITRA
generální ředitelství Hasičského záchranného sboru ČR

Č. j. MV-3270-2/PO-OVL-2014

Praha 8.

ledna 2014

Počet listů: 4

S c h v a l u j i:

Generální ředitel HZS ČR
brig. gen. Ing. Drahoslav Ryba v. r.

**NORMA ZNALOSTÍ PRO FUNKCI HASIČ-STROJNÍK
V JEDNOTCE HZS KRAJE, ZÁCHRANNÉHO ÚTVARU HZS ČR A HZS
PODNIKU**

(u HZS ČR ve služební hodnosti vrchní referent nebo asistent)

2014

1. Obecné požadavky na výkon práce

Úkoly stanovené jednotkám požární ochrany v § 70 zákona č. 133/1985 Sb., o požární ochraně, ve znění pozdějších předpisů, upřesňují zejména vyhláška č. 247/2001 Sb., o organizaci a činnosti jednotek požární ochrany, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „vyhláška o jednotkách PO“), a Bojový řád jednotek požární ochrany.

Hasič-strojník musí mít potřebné znalosti a dovednosti stanovené pro funkci hasič, musí být držitelem řídičského oprávnění skupiny C a skupiny E s prokazatelnou dovedností v řízení motorových vozidel (nebo v souladu s interním aktem řízení ¹⁾ podle hmotností třídy vozidla i pouze skupiny B) a musí splňovat ustanovení dalších předpisů ²⁾. Musí mít také potřebné znalosti a dovednosti pro:

- a) používání, obsluhu a udržování prostředků strojní služby své jednotky PO v provozuschopném stavu, k jejichž používání je služebním funkcionářem nebo jinou oprávněnou osobou určen (dále jen „určené prostředky“),
- b) taktiku nasazení určených prostředků,

¹⁾ Pokyn generálního ředitele HZS ČR a ustanovení náměstka ministra vnitra č. 36/2003 k provádění odborné přípravy a odborné způsobilosti členů jednotek SDH obcí a jednotek SDH podniků, ve znění Pokynu generálního ředitele HZS ČR a náměstka ministra vnitra č. 38/2005.

²⁾ Například § 37 odst. 2 písm. d) a e) vyhlášky č. 247/2001 Sb., o organizaci a činnosti jednotek požární ochrany, ve znění vyhlášky č. 226/2005 Sb.; profesní způsobilost řidiče podle zákona č. 247/2000 Sb., o získávání a zdokonalování odborné způsobilosti k řízení motorových vozidel a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů; zdravotní způsobilost k řízení motorových vozidel podle zákona č. 361/2000 Sb., o provozu na pozemních komunikacích a o změnách některých zákonů (zákon o silničním provozu), ve znění pozdějších předpisů; fyzická a zdravotní způsobilost podle § 15 zákona č. 361/2003 Sb., o služebním poměru příslušníků bezpečnostních sborů, ve znění zákona č. 375/2011 Sb., a vyhlášky č. 393/2006 Sb., o zdravotní způsobilosti, ve znění pozdějších předpisů, jde-li o příslušníka HZS ČR, a zdravotní způsobilost podle nařízení vlády č. 352/2003 Sb., o posuzování zdravotní způsobilosti zaměstnanců hasičských záchranných sborů podniků a členů jednotek sborů dobrovolných hasičů obce nebo podniků, jde-li o zaměstnance HZS podniku nebo člena SDH obce nebo člena SDH podniku.

c) zásobování požární vodou.

2. Požadavky na znalosti a dovednosti hasiče-strojníka jednotky HZS kraje, Záchraného útvaru HZS ČR a HZS podniku

Skupina znalostí	Požadavky potřebných znalostí a dovedností
A Organizace požární ochrany	JE SEZNÁMEN: <ul style="list-style-type: none">• s úkoly strojní služby v požární ochraně,• s dokumentací strojní služby vedené u jednotky PO (v písemné, popř. i v elektronické podobě) a umí vést evidenci a záznamy o provozu, kontrolách a zkouškách určených prostředků. ZNÁ: <ul style="list-style-type: none">• organizaci řízení své jednotky PO s vazbou na funkci hasič-strojník v době operačního i organizačního řízení,• ustanovení předpisů majících vztah k používání určených prostředků, ustanovení předpisů majících vazbu na výkon funkce hasič-strojník, zejména<ul style="list-style-type: none">- vybraná ustanovení vyhlášky o jednotkách PO,- Řádu strojní služby HZS ČR ³⁾, jde-li o příslušníka HZS ČR,- Řádu výkonu služby v jednotkách HZS podniků, SDH obcí a SDH podniků ⁴⁾, jde-li o zaměstnance HZS podniku nebo člena SDH obce nebo podniku,- dopravně provozního řádu,- vybraná ustanovení zákona ⁵⁾ o technické způsobilosti vozidel pro provoz na pozemních komunikacích.

³⁾ Pokyn generálního ředitele HZS ČR a náměstka ministra vnitra č. 9/2006, kterým se vydává Řád strojní služby Hasičského záchranného sboru České republiky.

⁴⁾ Pokyn generálního ředitele HZS ČR č. 25/2009, kterým se stanoví Řád výkonu služby v jednotkách HZS podniků, SDH obcí a SDH podniků.

⁵⁾ Zákon č. 56/2001 Sb., o podmínkách provozu vozidel na pozemních komunikacích a o změně zákona č. 168/1999 Sb., o pojištění odpovědnosti za škodu způsobenou provozem vozidla a o změně některých souvisejících zákonů (zákon o pojištění odpovědnosti z provozu vozidla), ve znění zákona č. 307/1999 Sb., ve znění pozdějších předpisů.

<p>B Bezpečnost práce</p>	<p>JE SEZNÁMEN:</p> <ul style="list-style-type: none"> • s nejčastějšími příčinami dopravních nehod požárních automobilů. <p>ZNÁ:</p> <ul style="list-style-type: none"> • ustanovení předpisů bezpečnosti práce majících vazbu na výkon funkce hasič-strojník zejména <ul style="list-style-type: none"> - Řádu strojní služby HZS ČR ³⁾, jde-li o příslušníka HZS ČR, - Řádu výkonu služby v jednotkách HZS podniků, SDH obcí a SDH podniků ⁴⁾, jde-li o zaměstnance HZS podniku nebo člena SDH obce nebo podniku, - nařízení vlády č. 168/2002 Sb., kterým se stanoví organizace práce a pracovních postupů, které je zaměstnavatel povinen zajistit při provozování dopravy dopravními prostředky, • bezpečné postupy pro používání určených prostředků v rozsahu stanoveném v návodu k obsluze, • bezpečnostní limity pro používání určených prostředků a důvody, pro které je zakázáno určené prostředky používat, • bezpečnostní zásady stanovené pro řidiče a osádku při výjezdu a jízdě k zásahu, • příčiny, které snižují schopnost řidiče k řízení vozidel, • bezpečnostní zásady stanovené pro jízdu vozidly, která patří do jemu určených prostředků (dále jen „určená vozidla“), • zásady pro jízdu vozidlem uplatňujícím právo přednostní jízdy, • zásady bezpečné a defenzivní jízdy, • faktory, které ovlivňují možnost vzniku kritické jízdní situace, • bezpečnostní zásady pro ustavení určených vozidel (např. v blízkosti troleje, při dopravní nehodě na dálnicích).
<p>Skupina znalostí</p>	<p>Požadavky potřebných znalostí a dovedností</p>
<p>D Požární taktika</p>	<p>JE SEZNÁMEN:</p> <ul style="list-style-type: none"> • s parametry čerpacích stanovišť, přístupových komunikací a nástupních ploch. <p>ZNÁ:</p> <ul style="list-style-type: none"> • taktické zásady pro umíst'ování určených vozidel na místě zásahu, zejména <ul style="list-style-type: none"> - u požáru, - u zásahu za přítomnosti nebezpečné látky, - u dopravní nehody, • způsoby dodávky a dopravy vody, • způsoby připojování určených vozidel na zdroje požární vody, na požární potrubí a na polostabilní hasicí zařízení, • místa v předurčeném hasebním obvodu, která omezují možnost průjezdu určených vozidel z hlediska snížené nosnosti komunikace, snížené výšky nebo šířky průjezdného profilu komunikace nebo jinou překážkou.

<p>E Technický výcvik</p>	<p>ZNÁ:</p> <ul style="list-style-type: none"> • činnosti stanovené strojníkovi Cvičebním řádem jednotek požární ochrany – technický výcvik. <p>UMÍ:</p> <ul style="list-style-type: none"> • připojovat určené prostředky na zdroje požární vody, požární potrubí a polostabilní hasicí zařízení, • obsluhovat určené prostředky, • obsluhovat určené prostředky nouzovým způsobem, • řídit určená vozidla při normálních i ztížených podmínkách a je schopen aplikovat zásady bezpečné a defenzivní jízdy, • stanoveným postupem vléci nepojízdná vozidla, • určená vozidla připravit k výjezdu a bezpečně s nimi ze stanice vyjet, • po ukončení zásahu určené prostředky uvést do akceschopného stavu.
<p>F Věcné prostředky</p>	<p>JE SEZNÁMEN:</p> <ul style="list-style-type: none"> • se základními parametry pneumatik určených vozidel a s příčinami jejich poškozování nebo neúměrného opotřebení, zná zásady huštění pneumatik a postupy stanovené při jejich výměně, • s konstrukcí hlavních skupin podvozků, agregátů a nástaveb požárních automobilů a s nejčastějšími příčinami poruch. <p>ZNÁ:</p> <ul style="list-style-type: none"> • základní takticko-technická data určených prostředků, • provozní náplně určených prostředků a opatření prováděná k zabezpečení jejich celoročního provozu, • způsob vlečení určených vozidel a způsoby nouzového dojetí. <p>UMÍ:</p> <ul style="list-style-type: none"> • používat a obsluhovat přidělená opravárensko-diagnostická zařízení a zařízení nezbytná pro provoz určených prostředků; jedná se například o <ul style="list-style-type: none"> - kontrolu stavu akumulátorů a pneumatik, - udržování určených prostředků v pohotovostním stavu, - odtah výfukových spalin z garáží, - otevírání garážových vrat (včetně nouzového způsobu).